

ÖPPNA JÄMFÖRELSE

Grundskola 2015

TEMA SYSTEMATISKT KVALITETSARBETE
MED SKL:S ANALYSHANDBOK

Sveriges
Kommuner
och Landsting

ÖPPNA JÄMFÖRELSE

Grundskola 2015

TEMA SYSTEMATISKT KVALITETSARBETE
MED SKL:S ANALYSHANDBOK

Upplysningar om innehållet:
Jonas Finnman, tel. 08-452 71 22

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2015
ISBN: 978-91-7585-240-9
Foto: Joakim Bergström, Bildarkivet, Robert Blombäck,
Thomas Carlgren, Rickard L. Eriksson, Casper Hedberg,
Maskot, Felipe Morales, Scandinav
Produktion: Kombinera AB
Tryck: LTAB, april 2015

Förord

Syftet med Öppna jämförelser är att ge en översiktlig bild av resultaten i skolan, både nationellt och för respektive kommun. Politiker, tjänstemän, skolledare och lärare kan använda rapporterna för att fördjupa analysen om skolans resultat och diskutera åtgärder för förbättring. På så vis kan Öppna jämförelser användas som underlag för att systematiskt styra verksamheten mot en högre kvalitet.

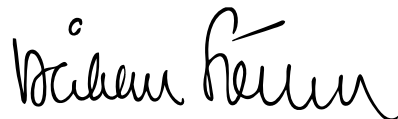
Det systematiska kvalitetsarbetet är en utmaning för många huvudmän. Vi har därför tillsammans med ett antal kommuner tagit fram en handbok vars syfte är att stödja våra medlemmar i deras lokala analysarbete. I årets Öppna jämförelser lanserar vi SKL:s Analyshandbok och hoppas att den blir ett bra verktyg till dig som är politiker eller tjänsteman.

Under 2014 har SKL arbetat med att utveckla Öppna jämförelser för grund- och gymnasieskolan tillsammans med en referensgrupp med representanter från våra medlemmar. Målet med utvecklingsarbetet har varit att ta ett helhetsgrepp för att förbättra rapporternas funktionalitet och tydlighet i såväl upplägg som innehåll. Rapporten innehåller flera nyheter som ni kan läsa om i kapitel 1. Vi har till exempel tagit fram ett nytt modellberäknat värde som tar hänsyn till kommunernas förutsättningar.

Rapporten har ställts samman av Jonas Finnman (projektledare), Björn Andersson, Helena Bjelvenius, Bodil Båvner, Mona Fridell, Roy Melchert och Jan Mohammad.

Vi vill rikta ett särskilt tack till alla intervjupersoner samt kommuner som bidrar till att elevundersökningen som presenteras i rapporten är den största i sitt slag i Sverige. Ett stort tack också till representanter från Göteborg, Haininge, Karlskoga, Lerum, Linköping, Tingsryd, Umeå, Uppsala och Region Västerbotten som hjälpt oss utveckla Öppna jämförelser för grund- och gymnasieskolan.

Stockholm i april 2015

Håkan Sörman

VD, Sveriges Kommuner och Landsting

Innehåll

- 7 Inledning och sammanfattning
- 11 Kapitel 1 Kommunernas resultat i Öppna jämförelser läsåret 2013/2014
26 Reportage Vårgårda
- 31 Kapitel 2 Elevernas syn på skolan
- 41 Kapitel 3 SKL:s Analyshandbok - ett stöd för det systematiska kvalitetsarbetet
50 Reportage Kristianstad
- 55 Kapitel 4 Sverige i ett internationellt perspektiv
- 66 Referenser
- 67 Bilaga 1 Det här är indikatorerna
- 73 Bilaga 2 Sammanvägt resultat

Inledning och sammanfattning

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) sammanställer för nionde året i rad Öppna jämförelser för grundskolan. Årets rapport innehåller kunskapsresultat på kommun- och riksnivå för läsåret 2013/14.

Resultaten för Sveriges enskilt största elevenkät med svar från cirka 100 000 elever i årskurs 5 och 8 presenteras också. Temat i årets rapport är systematiskt kvalitetsarbete med SKL:s Analyshandbok. Handboken har vi tagit fram i samarbete med ett antal kommuner för att stödja landets kommuner i deras utvecklingsarbete.

Rapporten innehåller även en internationell utblick där vi granskar Sveriges resultat i internationella undersökningar över tid. Vi lyfter även fram OECD:s granskning av Sveriges utbildningssystem.

Flera nyheter i årets rapport

Årets rapport innehåller flera nyheter. Den största förändringen är att vi beräknar det sammanvägda resultatet på ett annat sätt än tidigare år. Vi tar nu större hänsyn till en kommuns socioekonomiska förutsättningar. Detta för att göra jämförelser mellan kommuner med olika socioekonomiska förutsättningar mer rättvis eftersom det spelar roll för elevers kunskapsresultat. Fullständig rankinglista med resultat för landets 290 kommuner finns på (www.skil.se/ojgrundskola). Det sammanvägda resultatet för samtliga kommuner går att se i bilaga 2. Alla nyheter beskrivs i kapitel 1.

Årets rapport innehåller flera nyheter. Den största förändringen är att vi beräknar det sammanvägda resultatet på ett annat sätt än tidigare år.

Vellinge kommun toppar det sammanvägda resultatet, följd av Malung-Sälen och Lidingö.

Kommunernas resultat i Öppna jämförelser läsåret 2013/14

Nio av kommunerna är nya på topp-20-listan.

- › Vellinge kommun toppar det sammanvägda resultatet, följd av Malung-Sälen, Lidingö, Ockelbo och Strömstad.
- › För första gången tar vi fram en ranking för endast kommunala skolor. Vellinge toppar den listan följd av Malung-Sälen och Lidingö.
- › Bjurholms kommun har högst positiv avvikelse i sitt faktiska resultat i förhållande till sitt modellberäknade (förväntade) resultat. Det betyder att kommunen presterar bäst i Sverige i förhållande till sina förutsättningar. Hedemora och Vellinge kommun utmärker sig också positivt utifrån sin kommunstorlek, det vill säga baserat på antalet elever i årskurs 9.

Det nationella resultatet går både upp och ner – samtidigt

Det nationella resultatet visar att:

- › Meritvärdet ökar för riket till rekordhöga 214,8. Andelen som har uppnått kunskapskraven i alla ämnen ökar med 0,4 procent till 77,4. Däremot sjunker behörigheten med 0,7 procent till 86,9 procent.
- › Flickor har högre resultat än pojkar i samtliga ämnen med undantag för idrott och hälsa i både årskurs 6 och 9.
- › Jämfört med föregående år har andelen elever som har fått minst E minskat i alla ämnen, utom moderna språk (elevens val och språkval). I dessa ämnen har andelen ökat.
- › Vår slutsats är att elever med höga betyg har fått ännu högre betyg, medan elever med låga betyg har fått ännu lägre. Det innebär att skillnaderna mellan elevernas resultat ökar i årskurs 9.
- › Betygen i årskurs 6 visar att fyra av fem elever uppnår kunskapskraven i alla ämnen. Flickor presterar bättre än pojkar.

Betygen i årskurs 6 visar att fyra av fem elever uppnår kunskapskraven i alla ämnen.

Elevernas syn på skolan

För fjärde året i rad redovisar vi resultaten av en enkät som riktats till elever i årskurs 5 och 8. Undersökningen är Sveriges enskilt största med svar från cirka 100 000 elever. De viktigaste slutsatserna från undersökningen är:

- › Liksom tidigare år ser vi att eleverna har en positiv syn på skolan. Det sammanvägda resultatet visar att närmare nio av tio elever i årskurs 5 och nästan åtta av tio elever i årskurs 8 anger positiva svarsalternativ.
- › Precis som tidigare år är eleverna i årskurs 5 mer positiva än eleverna i årskurs 8. Undantaget är frågan om trygghet där det inte syns någon skillnad i de positiva svarsalternativen mellan årskurserna.
- › Det finns noterbara skillnader i svar mellan flickor och pojkar. I årskurs 5 skiljer sig svaren mellan flickor och pojkar enbart i någon enstaka fråga. I årskurs 8 är däremot pojkarna mer positiva än flickorna på samtliga områden.
- › I årskurs 5 är eleverna mest positiva när det gäller ”Lärarna i min skola hjälper mig i skolarbetet om jag behöver det” medan eleverna i årskurs 8 är mest positiva till ”Jag känner mig trygg i skolan”.
- › Frågan som visar lägst resultat både i årskurs 5 och 8 är ”Skolarbetet gör mig så nyfiken att jag får lust att lära mig mer”. Här är också svarens spridning störst.

SKL:s Analyshandbok för att förstärka det systematiska kvalitetsarbetet

De som är ansvariga för skolan måste veta att skolan gör rätt saker. Det får man genom att ha ett ständigt pågående förbättringsarbete. Arbetet behöver vara långsiktigt och hållbart. Det blir det om processen involverar de som finns i skolan och de som styr och leder på olika nivåer. Och om analyser och åtgärder bygger på forskning och beprövad erfarenhet.

För att stödja de huvudmän som behöver utveckla hela eller olika delar av det systematiska kvalitetsarbetet har SKL tagit fram en Analyshandbok. Analyshandboken finns i rapportform med centrala frågeställningar och konkreta mallar och tips för arbetet. Analyshandboken utgår från de resultat som presenteras i Öppna jämförelser, men arbetssättet är allmängiltigt och materialet kan användas även med andra resultat som utgångspunkt.

Sverige i ett internationellt perspektiv

I det internationella avsnittet sammanfattar vi Skolverkets analys av Sveriges resultat i de internationella kunskapsmätningarna över tid. Vi lyfter även fram och kommenterar OECD:s analys av det svenska utbildningssystemet och dess styrkor och svagheter. Två slutsatser är att:

- › Decentraliseringen ses som en styrka. Sverige behöver fokusera på förbättringar inom nuvarande system.
- › Sverige behöver öka kvaliteten i undervisningen och ta fram en långsiktig strategi för kompetensförsörjning och fortbildning.

Analyshandboken utgår från Öppna jämförelser men arbetssättet är allmängiltigt och kan även användas för andra resultat.

Kommunernas resultat i Öppna jämförelser läsåret 2013/2014

Nya och uppdaterade indikatorer, nytt modellberäknat värde (likt tidigare SALSA) och en ny beräkningsgrund för det sammanvägda resultatet. Det är några nyheter i årets Öppna jämförelser för grundskolan. I vanlig ordning rangordnas Sveriges kommuner som i år toppas av Vellinge, Malung-Sälen och Lidingö.

SKL har publicerat jämförelserna sedan 2007. Rapporterna har fått stort genomslag och bidragit till ett ökat fokus på resultatutvecklingen i skolan. För SKL är det viktigt att rapporterna både ger bra underlag, stöd och inspiration till en utveckling av skolans verksamhet. Under det senaste året har vi tillsammans med ett antal kommuner arbetat för att utveckla och förbättra Öppna jämförelser både för grund- och gymnasieskolan.

I årets rapport möter du därför en del förändringar. Kapitlet inleds med en beskrivning av dessa. I kapitlet redovisas även kommunernas resultat, med topp-20. En nyhet i årets rapport är att vi för första gången, utöver en total rangordning, tar fram en lista med endast kommunala skolor. Kapitlet avslutas med en bild av den nationella kunskapsutvecklingen.

En nyhet i årets rapport är att vi för första gången, utöver en total rangordning, tar fram en lista med endast kommunala skolor.

Ändringar i Öppna jämförelser – Grundskola 2015

Rapporten innehåller följande förändringar:

- › Uppdatering av indikatorer. I tabell 1–3 sammanfattas de indikatorer som är nya, de som har uppdaterats och de som utgår.
- › Nytt modellberäknat värde (tidigare SALSA). Det modellberäknade värdet diskuteras i avsnittet nedan.
- › Ny beräkningsgrund för det sammanvägda resultatet.

Nya, uppdaterade och utgående indikatorer

Tabellen nedan presenterar vilka nya indikatorer vi har med i årets rapport.

TABELL 1. Nya indikatorer

	Kommentar
A8 Elever i årskurs 6 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, andel (%).	Skolverket samlar in betygen i årskurs 6 för andra gången och presenterar för första gången resultatet med ett centralt, samlat mått.
A1 Elever i årskurs 9 som har uppnått kunskapskraven i alla ämnen - avvikelser från modellberäknat värde.	Denna uppgift har tagits fram på grund av att SALSA upphört på kommunnivå från och med förra årets rapport.
A2 Elever i årskurs 9 genomsnittligt meritvärde (16 ämnen) - avvikelser från modellberäknat värde.	
A3 Elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram - avvikelser från modellberäknat värde.	
A7a – A7b Elever i årskurs 9 som har fått betyg A-E, andel (%) och genomsnittlig betygspoäng i matematik.	Ersätter indikatorn "Genomsnittligt betyg på ämnesprovet i matematik i årskurs 9" som utgår. Ämnet matematik följs särskilt upp då matematik har en dålig resultatutveckling över tid och därför är prioriterat i nationella och lokala satsningar.
A10 Sammanvägt resultat kommunala skolor.	Ger möjlighet att utskilja den kommunala verksamheten i de fall fristående skolor utgör en del av det totala resultatet.

Tabell 2 visar vilka indikatorer som har ändrats.

TABELL 2. Uppdaterade indikatorer

	Kommentar
A10 Sammanvägt resultat.	Modifierad viktning och innehåll se sida 16.
B1 Nettokostnad per elev, lokalkostnad per elev, kostnad för skolskjuts per elev och standardkostnad för elev - genomsnitt för fem år (2007–2011).	Görs om till 1-årsdata istället för 5-års genomsnitt för att tydligare kunna följa årets resultat samt förändringar över tid.

I tabell 3 framgår vilka indikatorer som utgår.

TABELL 3. Utgående indikatorer

		Kommentar
A7b-A9b	Andel elever som nått minst E i ämnesproven i årskurs 6.	Resultat på ämnesproven är i huvudsak ett stöd för betygsättning och är inte jämförbara över tid på grund av varierande svårighetsgrad. Indikator C3 "likvärdig betygsättning" som visar på skillnad mellan resultat på nationella prov och betyg finns kvar och ger möjlighet till analys av kvalitet i betygsättning.
A7c-A9c	Andel elever som nått minst E i ämnesproven i årskurs 9.	
A10	Antal rätt på Dagens Nyheters nutidsorientering.	DN har upphört med nutidsorienteringen.
D1	Beräknat genomsnittligt betyg på ämnesprovet i matematik årskurs 9.	Ersätts av indikator A7 som visar andelen med minst E och genomsnittlig betygspoäng i matematik.

Det är viktigt att kompensera för socioekonomiska skillnader. Alla elever oavsett bakgrund ska kunna tillgodogöra sig kunskaper och färdigheter.

Ny modell tar bättre hänsyn till socioekonomiska förutsättningar (tidigare SALSA)

Elevernas socioekonomiska bakgrund påverkar resultatet samtidigt som skolan har i uppdrag att vara kompensatorisk så att alla elever oavsett bakgrund ska kunna tillgodogöra sig kunskaper och färdigheter. Elevgruppens socioekonomiska sammansättning skiljer sig mellan skolor och kommuner.

För att synliggöra samspelet och för att bedöma hur kommunerna lever upp till sitt kompensatoriska uppdrag behöver man kunna kontrollera skillnader som speglar elevgruppens sammansättning. Tidigare räknade Skolverket ut ett sådant mått, SALSA, som dock sedan förra året inte längre räknas ut på kommunnivå.

Många kommuner framförde önskemål till SKL om att ta fram ett nytt mått med hänsyn till socioekonomiska skillnader, för att kunna göra rele-

Vår bedömning är att denna indikator på det kompensatoriska uppdraget kan ge ytterligare motivation att fortsätta att utveckla sitt arbete.

INFORMATION OM INLÄMNING AV STATISTIK OM EKONOMISKT BISTÅND

Statistiken om ekonomiskt bistånd i vårt modellberäknade värde har tagits fram av SCB och bygger på den officiella statistiken från Socialstyrelsen. Några kommuner har inte lämnat kompletta uppgifter och saknar därför uppgifter för några månader. Detta kan innebära att det modellberäknade värdet blir något högre för dessa kommuner. Vi har ändå konstaterat, tillsammans med SCB, att denna påverkan är liten och att uppgifterna om ekonomiskt bistånd överlag är stabila och håller god kvalitet.

I tabellbilagan så har dessa kommuner markerats med en stjärna (*) på det modellberäknade värdena.

Not 1.

De variabler som ingår i den nya modellen framgår i figur 1. De förklarande variabler som har störst påverkan är föräldrars utbildningsnivå och nyinvandrad. Därefter följer ekonomiskt bistånd och sist kön. Variablernas påverkansgrad är markerade med stjärnor.

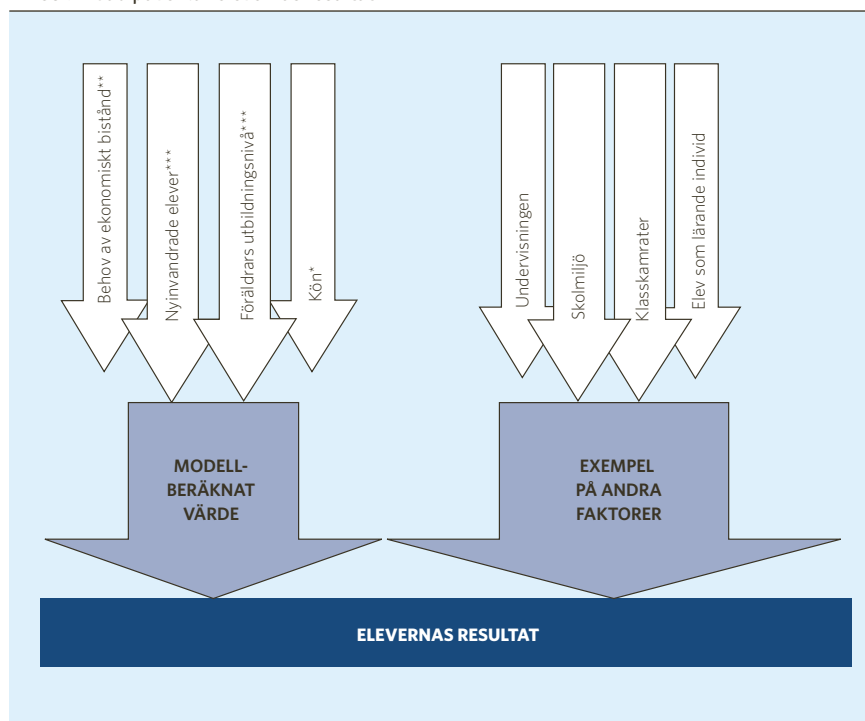
vanta jämförelser mellan kommuner och underlätta värderingen av det egna resultatet. SKL har därför tillsammans med SCB tagit fram ett nytt modellberäknat värde som tar hänsyn till olika bakgrundsfaktorer och som används från och med denna rapport.

En kommun kan inte slå sig till ro med sämre faktiska resultat än andra kommuner, bara för att man har en positiv avvikelse från det modellberäknade värdet i Öppna jämförelser. Vår bedömning är att denna indikator på det kompensatoriska uppdraget istället kan ge ytterligare motivation att fortsätta att utveckla sitt arbete. Det gäller såväl för kommuner som är på rätt väg och lyckas bra, som för kommuner som ligger lägre än förväntat och därmed har en större utvecklingspotential.

Skolverkets modell, SALSAS, är en statistisk modell som jämför skolors betygsresultat genom att de faktiska betygsresultaten sätts i relation till ett antal bakgrundsfaktorer som föräldrarnas utbildningsnivå, fördelningen pojkar/flickor samt andelen nyinvandrade elever. Den nya modellen som vi har tagit fram tillsammans med SCB inkluderar samtliga skolor (även fristående) och inkluderar andelen nyinvandrade elever de senaste 0–4 åren. Dessa grupper ingick inte tidigare i SALSAS på kommunnivå när vi använde variabeln år 2013 och tidigare. Vi har nu även tagit hänsyn till familjens behov av ekonomiskt bistånd.

Dessa bakgrundsfaktorer ger den nya modellen en högre förklaringskraft (R^2 0,63) än den tidigare SALSAS-modellen på kommunnivå. Det betyder att modellen vi nu använder i Öppna jämförelser, i högre grad fångar upp viktiga bakgrundsfaktorer som påverkar skolresultaten.¹

FIGUR 1. Vad påverkar elevernas resultat?

Det sammanvägda resultatet ger en samlad bild av hur väl kommunen lyckas med sitt kunskapsuppdrag.

Uppdatering av sammanvägt resultat

Det sammanvägda resultatet syftar till att ge en samlad bild över hur väl kommunen lyckas med sitt kunskapsuppdrag. I utvecklingsarbetet av Öppna jämförelser – Grundskola har vissa ändringar beträffande innehåll och viktning gjorts. Det innebär att jämförelser med föregående års sammanvägda resultat ska göras med försiktighet.

Resultat i årskurs 6 läggs till i det sammanvägda resultatet

Betygen i årskurs 6 har första gången presenterats av Skolverket med samlade resultatmått vilket gör det möjligt för oss att använda dem i beräkningen av det sammanvägda resultatet. Eftersom betygen i årskurs 6 inte är slutbetyg har vi valt att vikta denna indikator något lägre.

Större hänsyn tas till olika socioekonomiska förutsättningar

Jämfört med tidigare år, då SALSAS ingick i det sammanvägda resultatet, har vi från och med i år gett avvikelsen från modellberäknat värde en större vikt i det sammanvägda resultatet. I Öppna jämförelser – Grundskola 2013 viktades det modellberäknade värdet totalt 25 procent. I årets rapport viktas det modellberäknade värdet totalt 45 procent. Detta med anledning av att det nya värdet har betydligt högre förklaringskraft än SALSAS på kommunnivå som vi använde oss av tidigare.

Ämnesproven utgår

Eftersom ämnesproven i årskurs 9 utgår i årets Öppna jämförelser tas de även bort i det sammanvägda resultatet.

TABELL 4. Så här viktas det sammanvägda resultatet

A1	Elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen.	0,15
A1	Elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, avvikelse från modellberäknat värde.	0,15
A2	Elever i årskurs 9 genomsnittligt meritvärde (16 ämnen).	0,15
A2	Elever i årskurs 9 genomsnittligt meritvärde (16 ämnen), avvikelse från modellberäknat värde.	0,15
A3	Elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram.	0,15
A3	Elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram, avvikelse från modellberäknat värde.	0,15
A6	Elever i årskurs 6 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen.	0,10

Jämförelser med förra året bör göras med försiktighet då vi saknade ett modellberäknat värde som tog hänsyn till kommunens socioekonomiska förutsättningar.

Kommunernas resultat – förändringar på topp-20

I tabell 5 presenterar vi de 20 kommuner som har högst sammanvägt resultat. Jämförelser med förra året bör göras med försiktighet då vi saknade ett modellberäknat värde som tog hänsyn till kommunens socioekonomiska förutsättningar.

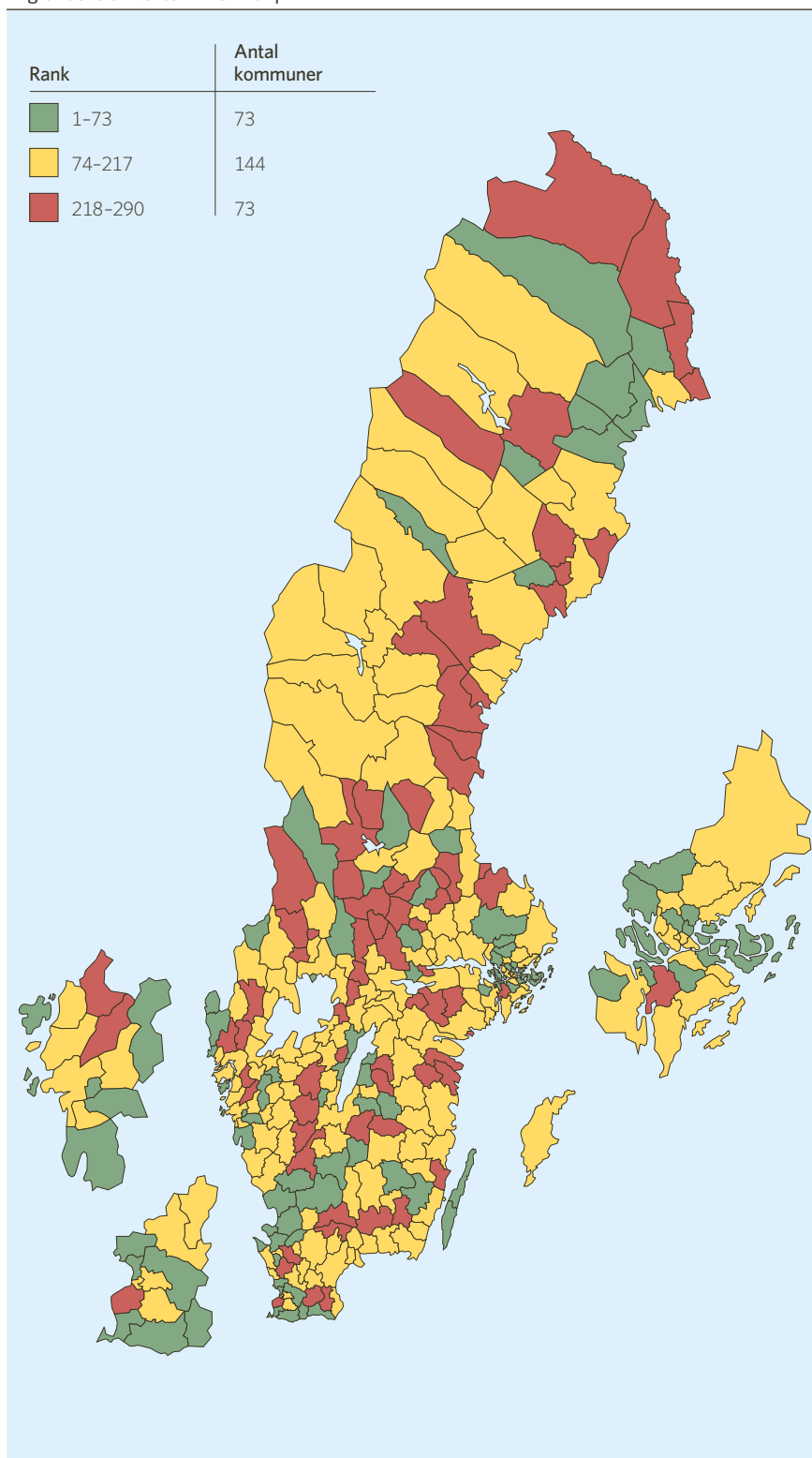
Vellinge kommun har högst sammanvägt resultat och hamnar på första plats, följd av Malung-Sälen och Lidingö. Nio av de tjugo kommunerna är nya.

Topp-20 innehåller både större och mindre kommuner. De flesta kommungrupper är representerade på topp-20, majoriteten av kommunerna är förortskommuner till större städer alternativt storstäderna.

Vellinge toppar det sammanvägda resultatet.

KARTA 1. Sammanvägt resultat, kommunala och fristående skolor, för eleverna när de lämnar grundskolan vårterminen 2014

TABELL 5. Topp-20, kommunala och fristående skolor, med högst sammanvägt resultat

Kommun	Rangordning
Vellinge	1
Malung-Sälen	2
Lidingö	3
Ockelbo	4
Strömstad	5
Rättvik	6
Nykvarn	7
Nacka	8
Ödeshög	9
Hammarö	10
Öckerö	11
Danderyd	12
Sotenäs	13
Uppvidinge	14
Sollentuna	15
Lomma	16
Täby	17
Piteå	18
Båstad	19
Ekerö	20

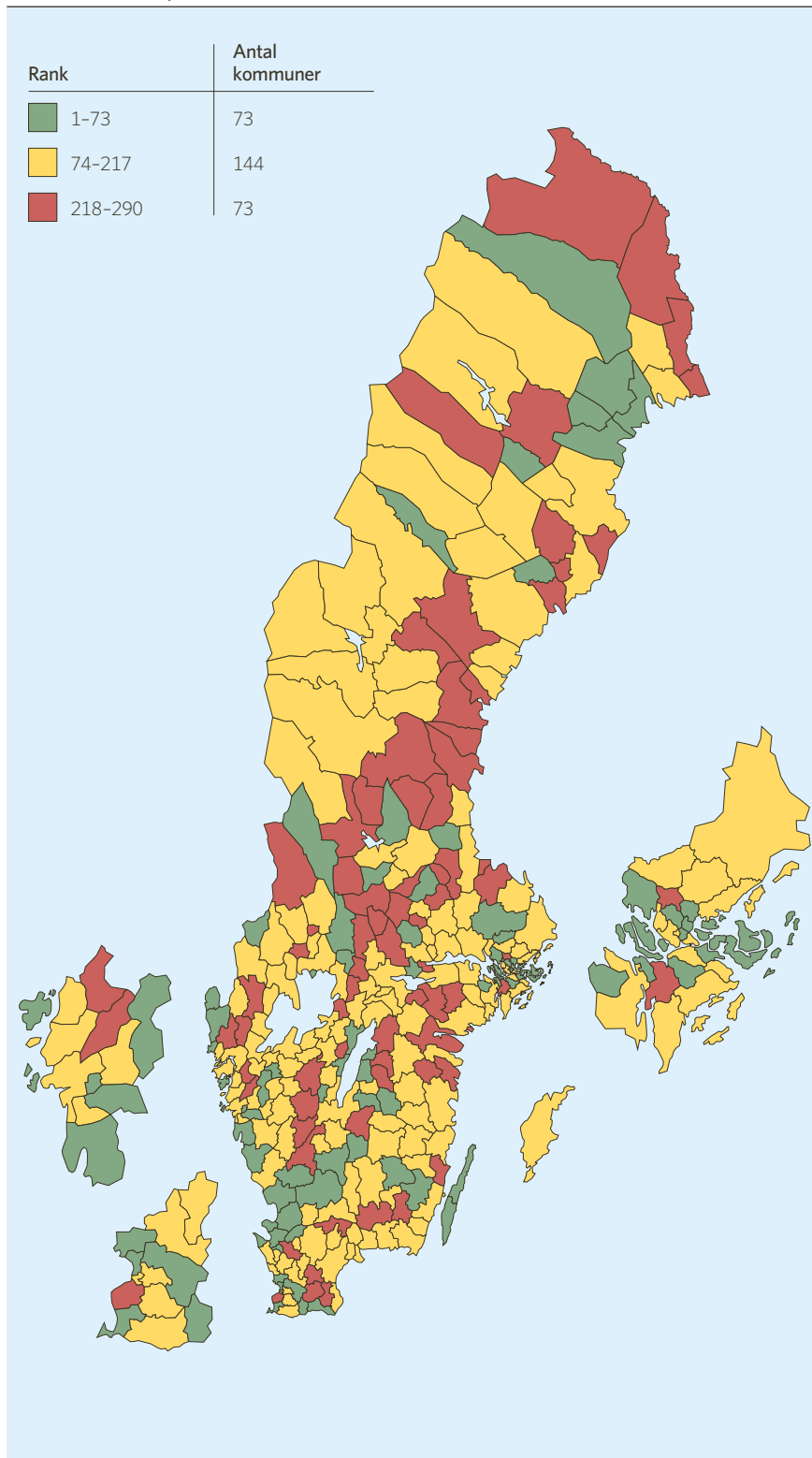
**SE DITT RESULTAT
I BILAGAN**

I bilaga 2 på sida 73 och framåt kan ni se er kommuns sammanvägda resultat.

TABELL 6. Topp-20, kommunala skolor, med högst sammanvägt resultat

Kommun	Rank endast kommunala skolor	Rank kommunala och fristående skolor
Vellinge	1	1
Malung-Sälen	2	2
Lidingö	3	3
Rättvik	4	6
Nykvarn	5	7
Strömstad	6	5
Ockelbo	7	4
Ödeshög	8	9
Danderyd	9	12
Öckerö	10	11
Hammarö	11	10
Lomma	12	16
Sotenäs	13	13
Uppvidinge	14	14
Sollentuna	15	15
Piteå	16	18
Båstad	17	19
Aneby	18	33
Bjurholm	19	22
Örkelljunga	20	40

KARTA 2. Sammanvägt resultat, kommunala skolor, för eleverna när de lämnar grundskolan vårterminen 2014

För första gången rangordnar vi även kommunerna utifrån resultatet för endast kommunala skolor. Detta är något som har efterfrågats av våra medlemmar.

86 procent av Sveriges grundskolelever får undervisning i en kommunal skola. Det är därför inte överraskande att det i de flesta kommunerna inte är någon stor skillnad i det sammanvägda resultatet för kommunala skolor och det totala resultatet. Det skiljer i genomsnitt ungefär 12 placeringar i rangordning. För cirka hälften av landets kommuner är skillnaden sex placeringar eller mindre.

Vellinge placerar sig på första plats på topp-20. Tre nya kommuner, Aneby, Bjurholm och Örskelljunga, finns bland topp-20 när endast kommunala skolor rangordnas.

Bjurholm, Hedemora och Vellinge toppar rangordning

Vi har också tagit fram topp-5, per kommunstorlek, som visar de kommuner som har högst positiv avvikelse i sitt faktiska resultat i förhållande till sitt modellberäknade (förväntade) resultat. Detta för nyckeltalen: Elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, elever i årskurs 9 genomsnittligt meritvärde (16 ämnen) och elever i årskurs 9 som är behöriga till yrkesprogram. Topp-5 finns för mindre, mellanstora och stora kommuner.

Tabell 7 visar alltså de kommuner som presterar bäst utifrån sina socioekonomiska förutsättningar. Mindre kommuner har lättare att få extrema värden både neråt och uppåt när vi endast tar hänsyn till avvikelsen, detta eftersom varje elev betyder mer när vi räknar på totalen. Vi har därför tagit fram topp-5 utifrån antalet elever i årskurs 9 där vi har delat in Sveriges kommuner i tre olika grupper: mindre, mellan och stora kommuner. I denna tabell är det självklart svårare för kommuner med högt förväntat värde att få en bra placering. Detta gäller framförallt för resultatmåttan ”behörighet till gymnasiet” och ”andelen som uppnått kunskapskraven i alla ämnen” där vissa kommuner redan har närmare 100 procent i förväntat värde.

TABELL 7. Topp-5, kommunala och fristående skolor, med högst positiv avvikelse gentemot modellberäknat värde

Mindre kommuner	Placering	Mellan kommuner	Placering	Stora kommuner	Placering
Bjurholm	1	Hedemora	15	Vellinge	26
Ockelbo	2	Bjuv	16	Ljungby	27
Strömstad	3	Upplands-Bro	20	Landskrona	30
Malung-Sälen	4	Gnosjö	22	Piteå	36
Norsjö	5	Öckerö	23	Sigtuna	37

Meritvärdet ökar samtidigt som behörigheten till gymnasiet sjunker.

FLER BEHÖRIGA EFTER SOMMARSKOLA

Skolverkets siffror visar att cirka 16 000 elever deltog, oftast mellan en till två veckor, i någon form av lovskola under påsk-, sommar- och höstlov. Bland de elever som gick sommarskola fick fyra av tio gymnasiebehörighet. Se rapport från Skolverket ”Redovisning av uppdrag om elevers behörighet till gymnasieskolans nationella program efter betygsprövning i anslutning till sommarskola”.

Not 2.

Avser behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram. Sedan 2010/11 finns fyra olika behörigheter till de nationella programmen (A3–A6), varav behörighet till yrkesprogram utgör lägsta nivån. Dessförinnan räknades grundläggande behörighet om en elev hade minst godkänt/E i ämnena svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik.

Det nationella resultatet går både upp och ner – samtidigt

Andelen elever som har uppnått kunskapskraven i alla ämnen ökade med 0,4 procentenheter och har nu återgått till tidigare års värden på drygt 77,4 procent. Meritvärdet ökar med 1,7 poäng till rekordhöga 214,8. Meritvärdet har ökat varje år från läsåret 2004/05, med undantag för läsåret 2009/10.

Behörigheten – som har sjunkit varje år sedan 2005/06 med undantag för förra året – sjunker med 0,7 procentenheter och ligger nu på 86,9 procent. Detta är alarmerande och visar en resultatutveckling som måste vändas. I tabellbilagan till årets rapport lyfter vi särskilt fram betygen i matematik, vars negativa resultatutveckling är en av orsakerna till den minskade behörigheten till gymnasieskolan.

TABELL 8. Resultatutveckling i riket

Indikatorer	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
A1 Elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, andel (%)	76,6	77,3	77,4	77,0	77,4
A2 Elever i årskurs 9 genomsnittligt meritvärde (16 ämnen)	208,8	210,6	211,4	213,1	214,8
A3 Elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram, andel (%) ²	88,2	87,7	87,5	87,6	86,9

När vi analyserar resultatutvecklingen utifrån de tre bakgrundsfaktorerna kön, utländsk bakgrund och föräldrars utbildningsnivå de senaste fem åren ser vi några olika tendenser:

- › Flickor och pojkar höjer sitt meritvärde över tid. Resultatutvecklingen är i stort konstant vilket gör att pojkarna inte knappar in på flickorna, men de släpar inte heller efter mer än tidigare. Behörigheten minskar med cirka en procentenhet för både flickor och pojkar och andelen som uppnår kunskapskraven i alla ämnen är relativt oförändrad över tid för respektive kön.
- › Elever med utländsk bakgrund som är födda utomlands har höjt sitt meritvärde med 9,4 poäng de senaste fem åren. Det är cirka två poäng mer än för grupperna elever med svensk bakgrund och elever med utländsk bakgrund födda i Sverige. Behörigheten är i stort konstant medan andelen som uppnår kunskapskraven i alla ämnen ökar något för alla grupper – oavsett bakgrund.
- › Det är bekymmersamt att resultatutvecklingen för elever med föräldrar som endast har förgymnasial utbildning har en negativ eller nollställd utveckling de senaste fem åren. Andelen föräldrar med endast förgymnasial utbildning har sjunkit markant under en längre tid och kommer att fortsätta att minska. Gruppen förändras, och blir allt mer marginaliserad i samhället. Det gör det än viktigare att ge berörda elever rätt kompensatoriskt stöd i skolan så att utvecklingen kan brytas. Andelen som har uppnått minst E/godkänt i alla ämnen har sjunkit med 4 procentenheter, behörigheten har sjunkit med 7 procentenheter och meritvärdet har stått still. Samtidigt är resultatutvecklingen för elever med föräldrar som har gymnasial eller eftergymnasial utbildning mer positiv.

Både flickor och pojkar höjer sitt meritvärde

Förra året kunde vi se ett trendbrott när pojkarna ökade sitt meritvärde mer än flickorna. Ökningen var tre meritvärdespoäng för pojkarna, medan flickorna ökade sitt resultat med 0,5 meritvärdespoäng.

Läsåret 2013/14 fortsätter pojkarna sin goda resultatutveckling genom att öka sitt meritvärde med 1,1 poäng. Flickorna förbättrar sitt resultat än mer och höjer sitt meritvärde med 2,5 poäng. På kommunnivå har pojkar endast högre meritvärde än flickor i fem kommuner.

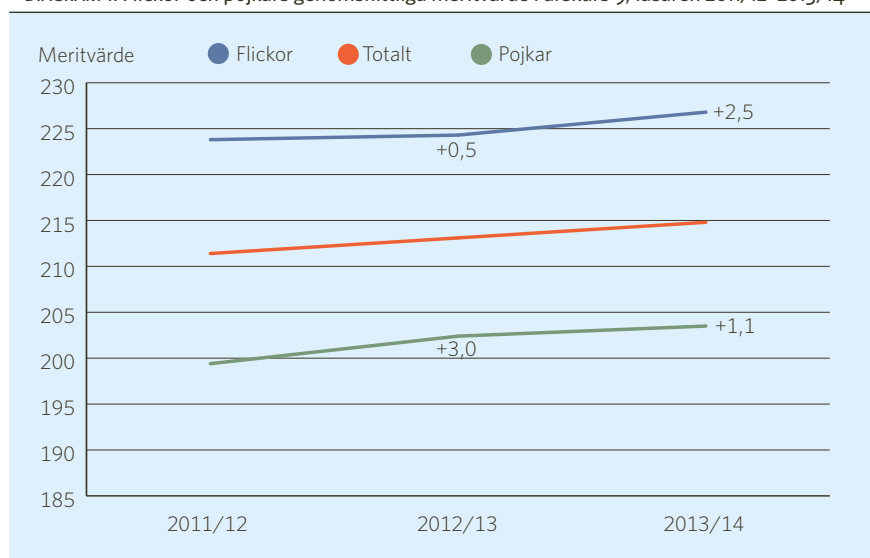
När det gäller behörighet till gymnasiet har pojkar högre resultat än flickor i 77 kommuner.

NY BETYGSSKALA

Från och med våren 2013 anges slutbetygen med betygsskalan A–F, där A–E står för godkänt betyg och F står för ej godkänt betyg. Genomsnittligt meritvärde är summan av elevens 16 bästa ämnen vars betygsteg A, B, C, D, E omvandlas till poängen 20, 17,5, 15, 12,5 och 10. F är 0 poäng. Max för meritvärdet är som tidigare 320 poäng.

Nytt för läsåret 2013/14 är att en elev som får godkänt betyg i ett modernt språk som lästs inom ramen för språkvalet får beräkna sitt meritvärde på 17 ämnen istället för 16 ämnen. Det innebär att det maximala meritvärdet en elev kan få idag är 340 poäng istället för 320 poäng. Beräknat på 17 ämnen blev det genomsnittliga meritvärdet 222,1 våren 2014.

DIAGRAM 1. Flickor och pojkars genomsnittliga meritvärde i årskurs 9, läsåren 2011/12-2013/14

Elever med höga betyg får ännu högre – medan elever med låga betyg får lägre

Bortsett från svenska som andraspråk är matematik det ämne som både har lägst betygspoäng och lägst andel som minst fått betyget E. Sedan läsåret 2006/07 har andelen som har fått minst E/Godkänt endast ökat under ett läsår, det föregående. Årets resultat – 90,7 procent som får minst betyget E – är det lägsta sedan läsåret 2004/05 vilket är så långt som Skolverkets statistiksidor sträcker sig. Detta är intressant med tanke på de långtgående, omfattande satsningar som genomförts under lång tid för att höja resultaten i ämnet.

Efter matematik är kemi det ämne som visar lägst resultat sett till betygs-poäng och andelen med minst betyget E.

Modersmål och moderna språk (elevens val) är de ämnen som har högst betygs-poäng följda av engelska, idrott och hälsa samt slöjd. Moderna språk (elevens val) och slöjd är också de ämnen där elever i högst utsträckning når minst betyget E.

Flickor har högre resultat än pojkar i samtliga ämnen, med undantag för idrott och hälsa. Skillnaden i betygs-poäng är störst i ämnet bild. Sett till andelen som får minst betyget E är skillnaden störst i ämnet svenska som andraspråk.

Jämfört med förra läsåret har andelen som fått minst betyget E minskat i samtliga ämnen. Endast moderna språk (elevens val och språkval) har bättre resultat. Detta jämfört med föregående år då det syntes en förbättring i 17 ämnen. Betygs-poängen har däremot ökat eller stått still i samtliga ämnen utom matematik och svenska som andraspråk. Vår slutsats är att elever med höga betyg har fått ännu högre betyg, medan elever med låga betyg har fått ännu lägre. Det innebär att skillnaderna mellan elevernas resultat ökar.

Vår slutsats är att elever som har fått höga betyg har fått ännu högre betyg, medan elever som har fått låga betyg har fått ännu lägre. Det innebär att skillnaderna mellan elevernas resultat ökar.

Matematikresultat faller trots omfattande insatser.

TABELL 9. Andelen (%) med betyg A-E och genomsnittlig betygspoäng årskurs 9

Ämne	Andel (%) med A-E	Betygspoäng
Bild	96,4	14,2
Engelska	93,6	14,4
Hem- och konsumentkunskap	95,9	14,3
Idrott och hälsa	92,9	14,4
Matematik	90,7	12,3
Musik	95,8	14,2
Slöjd	96,8	14,4
Svenska	96,1	13,9
Svenska som andraspråk	68,8	8,8
Teknik	94,9	13,4
Naturorienterade ämnen		
Biologi	93,3	13,1
Fysik	92,4	12,7
Kemi	92,0	12,6
Samhällsorienterade ämnen		
Geografi	93,8	13,4
Historia	93,7	13,5
Religionskunskap	94,3	13,4
Samhällskunskap	93,8	13,3
Språk		
Moderna språk, elevens val	97,2	16,0
Moderna språk, språkval	95,9	13,9
Övriga		
Modersmål	95,1	16,3

Betyg i årskurs 6

Betygen i årskurs 6 visar att fyra av fem elever har uppnått kunskapskraven i alla ämnen. Av de elever som inte får godkänt i ett eller flera ämnen har sju procent anpassad studiegång³. Av de 550 elever som inte klarade minst kraven för betyget E i något ämne, hade närmare hälften anpassad studiegång.

Flickor uppnår kunskapskraven i alla ämnen i högre utsträckning än pojkar. Skillnaden är 7 procentenheter.

TABELL 10. Betyg i årskurs 6 läsåret 2013/14

	Andel (%) som har uppnått kunskapskraven i alla ämnen	Andel (%) som inte uppnått kunskapskraven i ett ämne	Andel (%) som inte uppnått kunskapskraven i två eller fler ämnen	Andel (%) som inte har uppnått kunskapskraven i något ämne
Totalt	79,5	7,9	12,1	0,6
Flickor	83,0	7,2	9,3	0,5
Pojkar	76,2	8,6	14,7	0,6

Resultat i årskurs 9 går att förutse i årskurs 6

Andelen elever som minst når betyget E är högst i ämnena slöjd, bild samt hem- och konsumentkunskap. Andelen är lägst i ämnena svenska som andraspråk, teckenspråk, engelska och matematik. Sett till betygspoängen är resultaten högst i modersmål, idrott och hälsa samt, intressant nog, engelska. Således finns en stor spridning i betyg i ämnet engelska då ämnet både har många elever som inte uppnår minst betyget E samtidigt som betygspoängen är bland de högsta. Betygspoängen är lägst i svenska som andraspråk samt i de naturorienterade ämnena kemi, fysik och biologi. Det finns likheter med resultaten i årskurs 9, där matematik och kemi är ämnen med låga resultat medan engelska visar på stor spridning.

Jämfört med de genomsnittliga betygspoängen från föregående år är skillnaderna små. Naturorienterade ämnen står för den största minskningen med 0,8 poäng och därefter följer matematik med en minskning på 0,7 poäng.⁴

En jämförelse mellan flickor och pojkar visar att flickor har högre resultat än pojkar i samtliga ämnen med undantag för andelen med minst E i idrott och hälsa där pojkar har något högre resultat. Skillnaden är störst i svenska som andraspråk och svenska. Skillnaden i kön gick även att se förra året.

Not 3.

Anpassad studiegång innebär att skolan frångår timplanen för en elev, till exempel genom att ta bort ämnen.

Not 4.

Det går inte att jämföra andelen som har fått betyg A-E med föregående år då det i 2014 års andelsberäkningar ingår elever med betyg A-F samt streck, medan det i 2013 års beräkningar enbart ingår elever med betyg A-F. Det går däremot att jämföra betygspoängen.

TABELL 11. Andelen (%) med betyg A-E och genomsnittlig betygspoäng årskurs 6

Ämne	Andel (%) med A-E	Genomsnittlig betygspoäng
Bild	98,1	13,5
Engelska	91,2	13,8
Hem- och konsumentkunskap	97,8	13,4
Idrott och hälsa	94,8	14,0
Matematik	91,2	13,0
Musik	97,7	13,7
Slöjd	98,3	13,4
Svenska	94,9	13,5
Svenska som andraspråk	67,2	8,4
Teknik	96,7	12,8
Naturorienterande ämnen		
Biologi	94,5	12,6
Fysik	94,6	12,5
Kemi	94,2	12,4
Naturorienterande ämnen	95,1	12,7
Samhällsorienterade ämnen		
Geografi	94,0	12,8
Historia	94,1	12,8
Religionskunskap	95,0	12,8
Samhällskunskap	94,8	12,9
Samhällsorienterade ämnen	95,4	13,3
Övriga		
Modersmål	92,3	14,3
Teckenspråk	78,6	12,9

Kommunreportage Vårgårda

Vårgårda kommun har tydligt förbättrat sina resultat under flera år. I det här reportaget berättar vi om deras resa och hur de tänker att systematiskt kvalitetsarbete ska ta dem ännu längre.

VÅRGÅRDA KOMMUN

Befolkning: 11 089.

Elever, totalt i grundskolan: 1 152.

Kommungrupp: Pendlingskommun.

Kunskapsresultat

Elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, andel (%): 80,5 procent.

Elever i årskurs 9 genomsnittligt meritvärde (16 ämnen): 218,2.

Elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram, andel (%): 88,3 procent.

Sammanvägt resultat, placering: 79.

Vi träffade: Lena Asthré, utvecklingsledare, Carina Bergh, utbildningschef, Bengt Hilmersson (C), kommunstyrelsens ordförande, Mattias Olsson (M), kommunfullmäktiges ordförande och Sture Wängberg, rektor.

Höga förväntningar och tydlig politisk ledning har gett resultat i Vårgårda

En väckarklocka. Så beskriver Vårgårda själva sin bottenplacering i Öppna jämförelser 2008. Fem år senare fick kommunen ta emot pris på Skolriksdagen för att de varje år förbättrat sina resultat i skolan. Efter det har resultaten fortsatt uppåt. Vad hände?

Mattias Olsson (M), kommunfullmäktiges ordförande och Carina Bergh, utbildningschef i Vårgårda kommun.

VI BESÖKER ETT snötäckt Vårgårda en solig januaridag 2015. Uppslutningen är stor. Runt mötesbordet sitter både kommunfullmäktiges och kommunstyrelsens ordförande, utbildningschef, utvecklingsledare och rektor. Ganska snart förstår vi att det är ett genomgående tema i Vårgårdas förbättringsarbete. Att alla är med – man gör det tillsammans.

Vi undrar nyfiket hur det började?

– Det var en väckarklocka för oss alla att hamna sist, säger Mattias Olsson, ordförande i kommunfullmäktige.

”Att politiken tror och vill att skolan ska lyckas är en nyckelfaktor för framgång.”

Den politiska ledningen tog initiativ att satsa på skolan. Siktet var att förbättra resultaten och sätta Vårgårda på skolkartan.

– Att politiken tror och vill att skolan ska lyckas är en nyckelfaktor för framgång. Det har varit viktigt för hela organisationen att politiken satt så tydliga mål, säger Carina Bergh, utbildningschef.

Det finns ett nära samarbete och god dialog mellan politik, förvaltning och rektorer. Förvaltningen ligger direkt under kommunstyrelsen och beslutsvägarna är korta, samtidigt som rollerna uppfattas som tydliga.

– Samspelet mellan profession och politik måste fungera bra. Vi kräver resultat och skapar förutsättningar utan att gå in i detaljerna, säger Bengt Hilmersson, ordförande i kommunstyrelsen.

Lena Asthré, utvecklingsledare, var rektor när förändringsarbetet började. Hon håller med Bengt Hilmersson om vikten av bra samarbete och lägger till en sak; engagemang.

– Vi känner alla längst ut i organisationen, på skolorna – att politikerna är intresserade och bryr sig om hur det går.

INSPIRERADE AV FORSKNING och grannkommunen Essunga, påbörjades ett arbete med att förändra attityden till skolan och höja förväntningarna. Kommunen har haft ett väl fungerande arbetsliv och unga har lätt fått arbete. Det har därför inte varit så viktigt för dem att klara skolan.

Rektorernas ledningsgrupp bestämde sig för att arbeta för att höja förväntningarna i hela organisationen, på sig själva, lärarna och eleverna.

– Rektorerna besökte klasserna och pratade om att skolan var viktig. Vi talade med alla lärare och

med alla föräldrar. Vi trummade in budskapet från alla håll att det var viktigt med höga förväntningar, säger Sture Wängberg, rektor.

Att förändra attityder och förväntningar är svårare än att rita om en organisation. Hur vet ni att ni har lyckats?

– Vi märker att attityderna förändrats genom att vi ser ett större förtroende för skolan i föräldraenkäterna. Vi talar om skolan på ett annat sätt idag. Resultatförbättringarna har också ändrat självbilden, säger Mattias Olsson, kommunfullmäktiges ordförande.

Tidigare fanns också ett missnöje hos lärare, rektorer och föräldrar. Alla skyllde på alla. Så är det inte längre.

– Det är inget framgångsrecept att rektorerna inför föräldrarna skäller på politiken för att man har för lite resurser. Vi fick många förklaringar från föräldrar varför det gick dåligt i skolan. Nu har kritiken från upprörda facebook-grupper tystnat, fortsätter han.

Före detta rektorn Lena Asthré beskriver det som en attitydförändring i hela organisationen.

– Vi har ett helt annat förhållningssätt idag. Rektorerna klagar inte, lärarna pratar om höga förväntningar och vi skyller inte på varandra. Men det är ett långsiktigt arbete, och det räcker inte med en föreläsning. Man behöver hålla i arbetet hela tiden. Vi tror på skolan och vi pratar väl om den, från politiker till lärare.

Med kunskapen att det som händer i klassrummet är avgörande för elevernas resultat, började skolorna arbeta medvetet med ett antal saker: starta och sammanfatta varje lektion på ett tydligt sätt, fokusera på läsningens betydelse genom läsgrupper, stärka det kollegiala samarbetet, klassrumsbesök av rektorer, tvåläraresystem, med mera.

Sture Wängberg, rektor, berättar:

– Mycket har handlat om att stärka ledarskapet i klassrummet. Att systematiskt besöka klassrummen har varit viktigt för att kunna ge lärarna återkoppling.

Rektorsgruppen i Vårgårda kommun har fokus på höga förväntningar och analys. Främre raden, fjärde person från vänster, är Sture Wängberg.

Ett samarbete mellan kommunens sju F-6-skolor och den enda högstadieskolan har byggts upp under parollen ”Det är allas vår högstadieskola”.

En central del i kommunens satsning har varit att tydligt följa upp elevernas resultat, både på skolnivå och på klassrumsnivå. Vårgårda har också deltagit i matematiklyftet, läraryftet och genomfört en specialpedagogsatsning.

– Vi saknade specialpedagoger i kommunen och fick ett tillskott på sex tjänster av politiken. Det är ett exempel på när politiken lyssnar in förvaltningen, säger utbildningschefen Carina Bergh.

Specialpedagogerna är i grunden anställda centralt, men placeras på skolorna efter behov och kan flyttas om behoven ändras.

Hand i hand med detta har kommunen utvecklat sitt systematiska kvalitetsarbete. Under flera år har man haft ett tydligt fokus att följa upp kunskapsresultaten. Det senaste året har kommunen utvecklat analysen och systematiken. Nu samlas avstämningar och analys av kunskapsresultat, åtgärdsprogram, elevhälsa med mera i ett årshjul.

– Genom vår uppföljning får vi tydliga siffror på hur läget ser ut. Föreställningar har ställts på ända när resultaten visat något annat än självbilden hos

vissa skolor och lärare. Vissa resultat har varit förvånande, säger Bengt Hilmersson, ordförande i kommunstyrelsen.

Elevernas resultat följs upp både på skolnivå och på klassrumsnivå. Alla rektorer har ansvar att göra analyser ner på lärarnivå och skriver en årlig rapport. Resultaten sammanställs och analyseras sedan i ett kommunövergripande underlag. Rektor Sture Wängberg beskriver:

– I rektorsgruppen jobbar vi med analysen och vi diskuterar resultaten på våra enheter. Det finns en prestigelöshet i rektorsgruppen som är bra.

De behov av åtgärder som lyfts fram i rektorernas och förvaltningens rapporter bygger på analysen.

– Till exempel kommer förvaltningen att ta fram en kompetensutvecklingsplan utifrån resultatet. Att följa upp resultat och göra analyser förpliktigar till åtgärder, säger utbildningschefen Carina Bergh.

”Att följa upp resultat och göra analyser förpliktigar till åtgärder.”

Hur hänger det systematiska kvalitetsarbetet ihop med er utveckling?

– Man kommer en bit på vägen med peptalk och genom att skapa medvetenhet. Sen behövs systematik för att kunna ha koll på läget – se styrkor och svagheter – så att man kan fatta rätt beslut, säger Mattias Olsson, ordförande i kommunfullmäktige.

Det systematiska kvalitetsarbetet ses också som

viktigt för att hålla liv i och skapa kontinuitet i förändringsarbetet. Ett arbete som aldrig tar slut.

– Vi arbetar för att hålla ihop kvalitetsarbetet utan lösryckta delar. Systematiken ger transparens och tydlighet så att rektorer och lärare vet vad de ska göra och kan planera. Det ska vara trygghet i organisationen, säger Lena Asthré, numera utvecklingsledare i kommunen.

VÄRGÅRDAS TIPS TILL KOMMUNER SOM STÅR INFÖR ETT UTVECKLINGSARBETE

Börja med att skaffa en bild av nuläget och kom överens om vad som ska göras. Gör detta sedan tillsammans. Andra har lyckats – det kan vi också!

- › Synliggör den politiska nivån.
 - › Fokusera på några få prioriteringar, gör inte allt på samma gång.
 - › Sätt av utvecklingsmedel. Det är billigt i längden.
 - › Bra ledarskap är nyckeln till framgång på alla nivåer.
 - › Ha respekt för att det tar tid – uthållighet och långsiktighet är centralt.
- › Gör verkstad av att följa upp resultat. Allt måste hänga ihop och det måste vara tydligt varför någon ska lämna uppgifter.
 - › Fira framgångar, skapa kringaktiviteter och uppmärksamma det positiva! Det är tufft att göra en sådan här resa. Desto viktigare att det finns glädje, god gemenskap och en vi-känsla.

Elevernas syn på skolan

En viktig nyckel till skolans framgång finns i samspelet mellan elev och lärare. Hur väl skolan lyckas med sitt uppdrag handlar om att fånga elevernas engagemang, motivation och delaktighet. SKL:s elevenkät visar hur eleverna ser på skolan och undervisningen.

Allt fler kommuner deltar i SKL:s elevenkät. Enkäten mäter hur väl skolan och kommunen lyckas med sitt värdegrundsarbete och andra aspekter som har med skolans hela uppdrag att göra. Tillsammans med kunskapsindikatorerna i Öppna jämförelser ger enkäten en bred bild av skolans verksamhet.

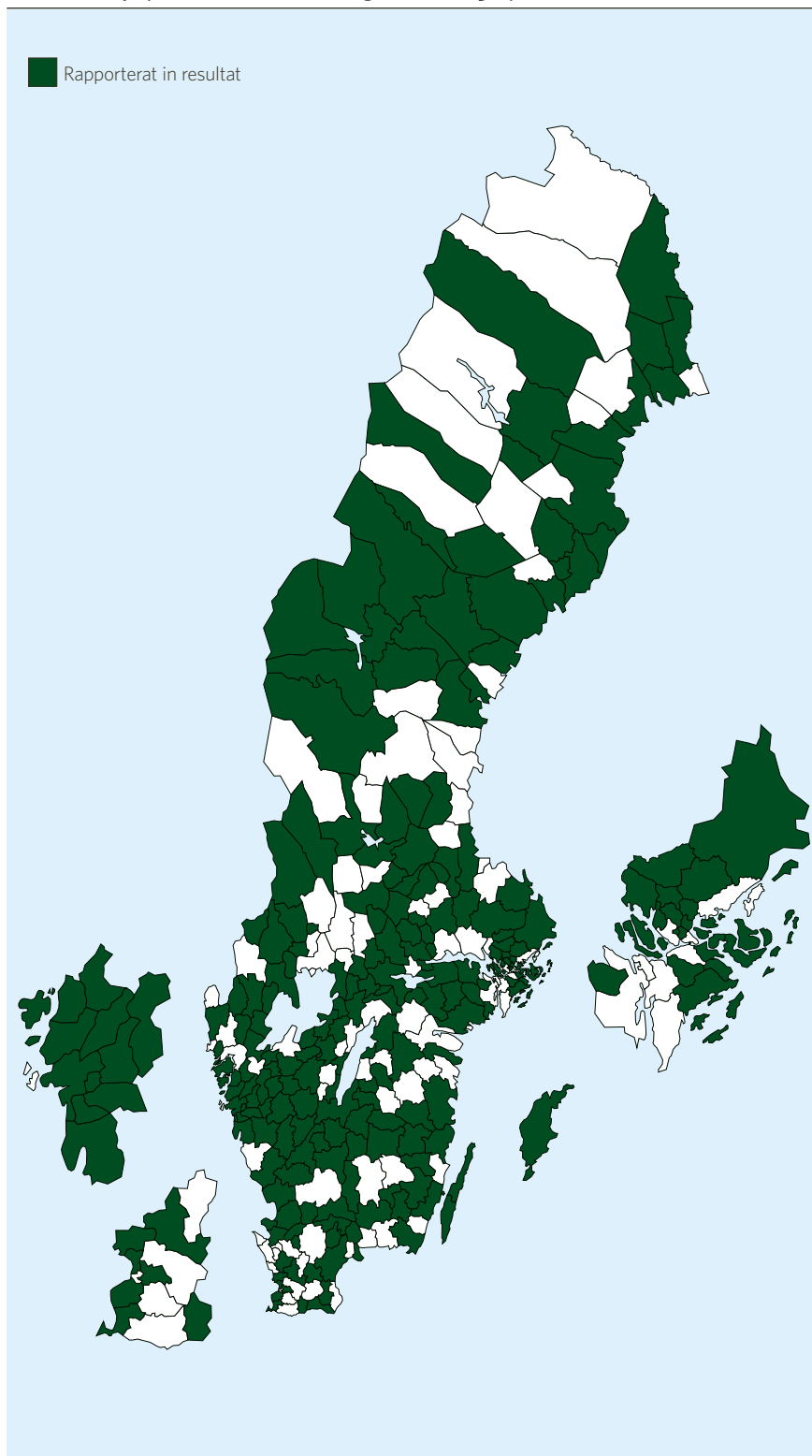
Undersökningens resultat presenterades i december 2014. I detta avsnitt lyfter vi fram de viktigaste slutsatserna. Hela rapporten kan laddas ned på www.skl.se/ojgrundskola.

Sveriges största elevenkät

Läsåret 2013/14 har 203 kommuner rapporterat in sina resultat. Det är en ökning med elva kommuner jämfört med föregående år. Totalt har alltså 70 procent av kommunerna rapporterat resultat på någon av elevfrågorna. Antalet svarande har minskat med några tusen elevsvar. Detta kan delvis förklaras med att olika kommuner besvarar enkäten år från år. Det totala antalet elever som svarat ligger fortfarande på runt 100 000 vilket gör enkäten till den största i sitt slag. Svarsfrekvensen i kommunerna har ökat med sju procentenheter till 82 procent, vilket är en hög svarsfrekvens.

Tillsammans med kunskapsindikatorerna i Öppna jämförelser ger enkäten en bred bild av skolans verksamhet.

KARTA 3. Kommuner som rapporterat in resultat på frågorna om "Elevernas syn på skolan och undervisningen" läsåret 2013/14

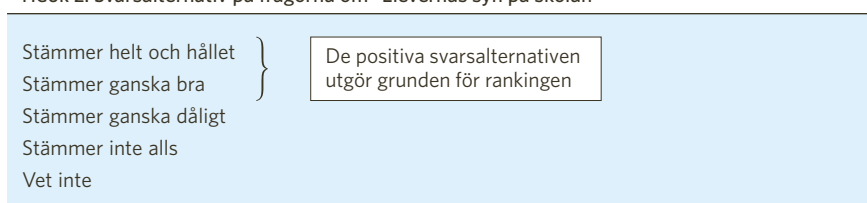
TABELL 12. Antal kommuner och elevernas svarsfrekvens

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
Antal svarande kommuner	122	166	192	203
Antal svarande elever (åk 5 och 8)	60 630	87 514	104 000	98 581
Svarsfrekvens, andel elever i deltagande kommuner	76 %	76 %	75 %	82 %

De flesta elever har en positiv syn på skolan

Precis som tidigare år visar resultatet att majoriten av eleverna har en positiv syn på skolan. Det sammanvägda resultatet, som är ett genomsnitt på samtliga frågor, visar att 87 procent av eleverna i årskurs 5 och 76 procent av eleverna i årskurs 8 har angett något av de positiva svarsalternativen.

FIGUR 2. Svarsalternativ på frågorna om "Elevernas syn på skolan"

Den absoluta majoriteten av eleverna upplever att de är trygga, att lärarna tar hänsyn till deras åsikter och att eleverna vet vad de ska kunna för att nå målen i de olika ämnena. Eleverna upplever att de får hjälp av lärarna om de behöver det, eleverna får veta hur det går i skolarbetet och eleverna känner att lärarna förväntar sig att de ska nå målen i skolan. Detta resultat tål att upprepas eftersom denna positiva bild som vi har sett varje år som enkäten har genomförts, inte alltid syns i debatten om svensk skola. Lärare, skolledare, skoltjänstemän och politiker ska vara stolta över att majoriteten av de närmare 100 000 tillfrågade eleverna är positiva till skolan.

Samtidigt är det viktigt att vi ser de utmaningar som enkäten visar. En generell utmaning är att en av fyra elever i årskurs 5 och hälften av eleverna i årskurs 8 inte svarar positivt på frågan "Skolarbetet gör mig så nyfiken att jag får lust att lära mig mer". I denna fråga är skillnaden mellan årskurserna störst och det är också i denna fråga som resultatet varierar mest mellan kommuner.

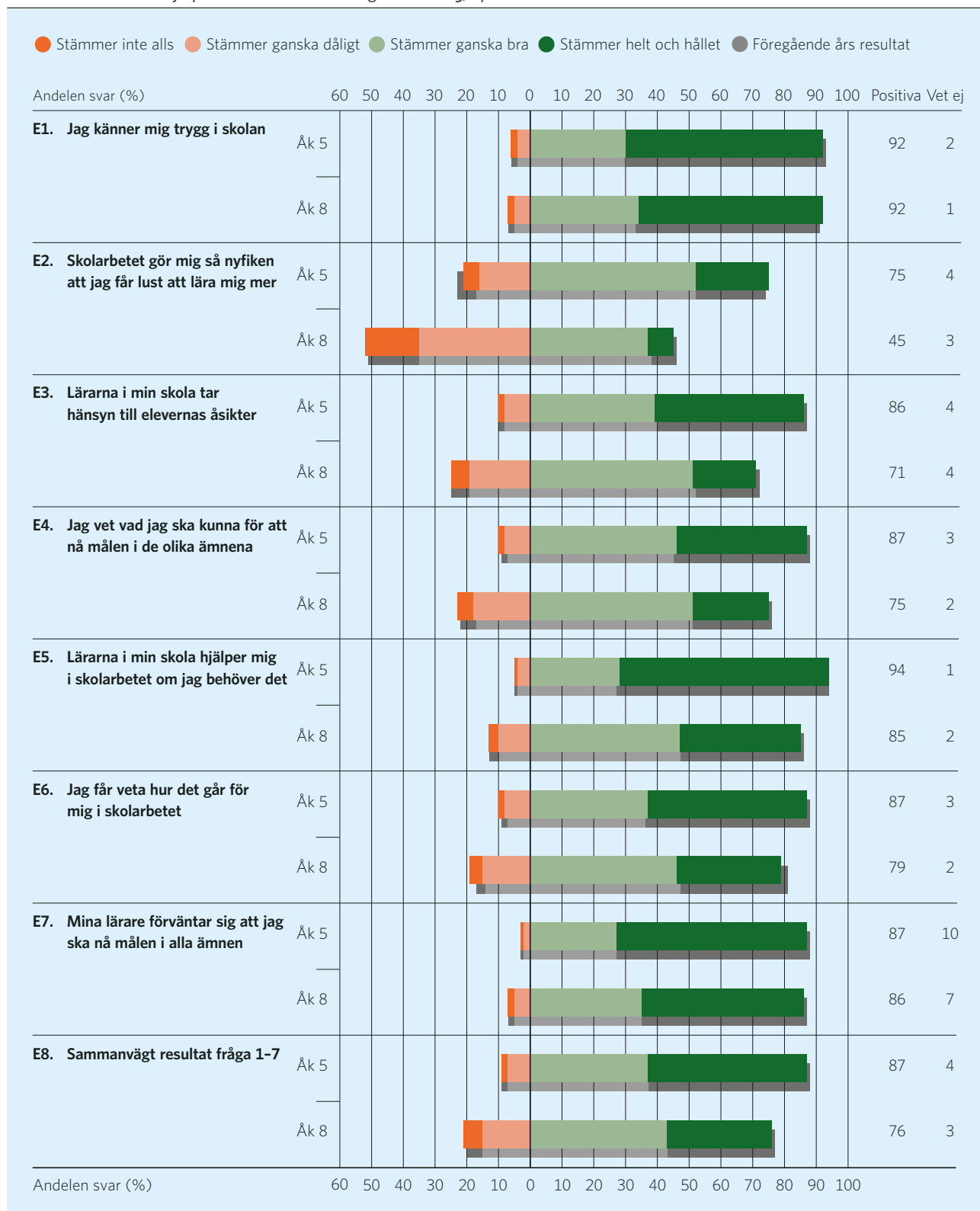
En jämförelse med föregående år visar att det positiva resultatet har minskat med cirka en procentenhet på flertalet frågor. Denna skillnad ligger inom den statistiska felmarginalen och blir intressant att följa framöver.

Precis som i tidigare rapporter är eleverna i årskurs 5 mer positiva än eleverna i årskurs 8. Den enda fråga där det inte finns någon skillnad mellan årskurserna är den om trygghet, vilket är intressant att notera. Både i årskurs 5 och 8 svarar 92 procent av eleverna att de känner sig trygga i skolan. En vanlig föreställning är att elever i högre årskurser upplever en mer otrygg miljö än elever i lägre årskurser, men resultatet visar att så inte är fallet.

Lärare, skolledare, skoltjänstemän och politiker ska vara stolta över att majoriteten av de närmare 100 000 tillfrågade eleverna är positiva till skolan.

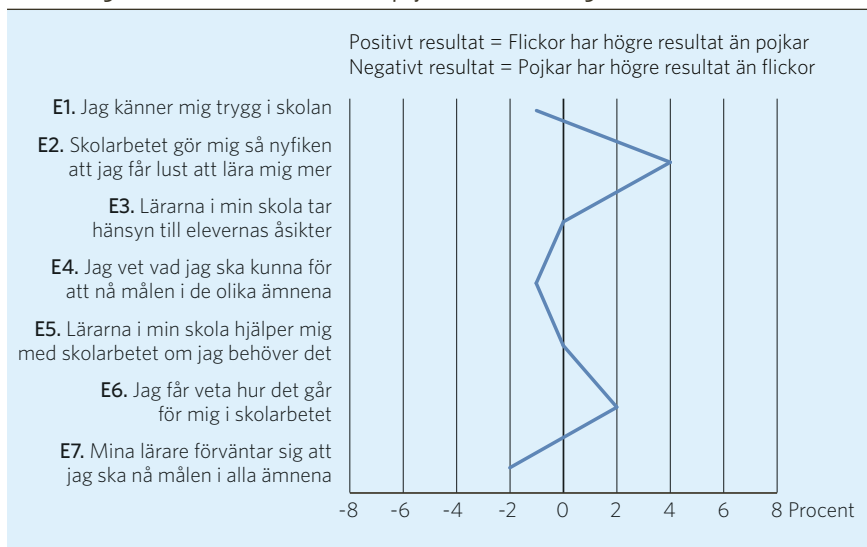
DIAGRAM 2. Elevernas syn på skolan och undervisningen läsåret 2013/14

Skillnad i svar mellan flickor och pojkar

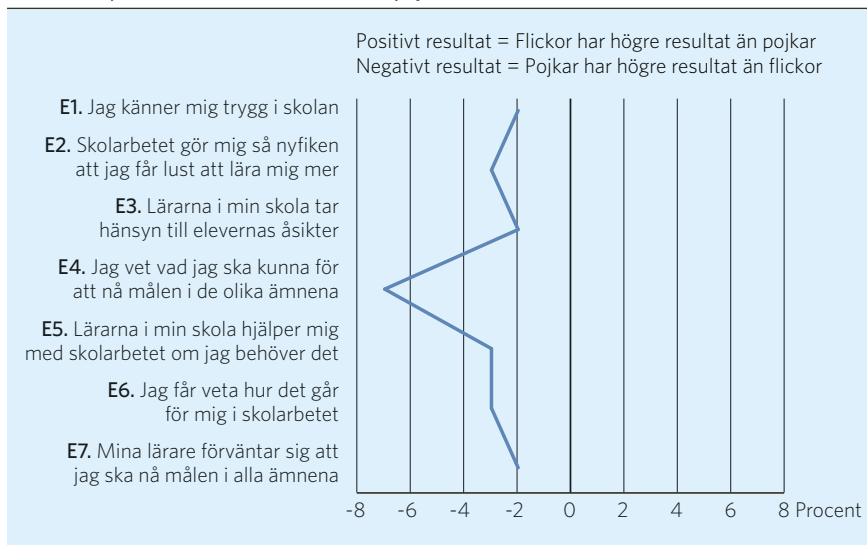
I årskurs 5 är skillnaden mellan flickors och pojkars svar mindre än i årskurs 8. I årskurs 5 är det framförallt frågan ”Skolarbetet gör mig så nyfiken att jag får lust att lära mig mer” som skiljer sig åt där fyra procent fler av flickorna är positiva.

DIAGRAM 3. Skillnaden mellan flickors och pojkars svar i årskurs 5

I årskurs 8 svarar pojkarna mer positivt än flickorna på samtliga frågor. Störst är skillnaden när det gäller frågan ”Jag vet vad jag ska kunna för att nå målen i de olika ämnena” där sju procent fler av pojkarna är positiva. En förklaring till detta skulle kunna vara att flickor har högre krav på sig själva än pojkar. Denna skillnad i svar går även att se tidigare år.

DIAGRAM 4. Skillnaden mellan flickors och pojkars svar i årskurs 8

Spridningen mellan kommuner och skillnader mellan årskurser

I Öppna jämförelser använder SKL färgerna röd, gul och grön för att dela in Sveriges kommuners resultat i olika grupper. Anledningen är att varje kommun enkelt kan få en bild av sitt övergripande resultat. Detta koncept tillämpar vi även när vi redovisar resultaten för elevenkäten i tabellbilagan.

Diagram 4 och 5 visar hur resultatet har fördelat sig i förhållande till de kommuner som får 25 procent lägst resultat (röd), 50 procent som får mellanresultat (gul) och 25 procent som får högst resultat (grön). Resultat visar alltså spridning av resultatet i varje fråga. Exempelvis går det i diagram 4 att se att kommuners resultat på fråga E1 ”Jag känner mig trygg i skolan” i årskurs 5 har en spridning på mellan drygt 81 procent och 100 procent. Det gula mellanskiktet visar att de 50 procent av kommunerna som hamnar i den gula gruppen har 91–95 procent i positiva svar.

DIAGRAM 5. Kommunernas spridning (%) i positiva svar, årskurs 5

Resultatet visar att det finns kommuner som presterar närmare 100 procent på samtliga frågor både i årskurs 5 och 8. Samtidigt finns det också kommuner som presterar lågt. Befolkningsmässigt mindre kommuner har lättare att få både höga och låga extremvärden. Det gula mellanskiktet visar hur ”normalvärdena” ser ut per fråga. Det kan därför vara intressant att studera detta närmare. Här följer en rad noteringar angående resultatet i mellanskiktet:

- › Det går att se tydliga skillnader och likheter mellan svaren i årskurs 5 och 8. Frågorna: ”Jag känner mig trygg i skolan” (E1) och ”Mina lärare förväntar sig att jag ska nå målen i alla ämnen” (E7) visar på minst skillnad i spridning mellan årskurserna.

DIAGRAM 6. Kommunernas spridning (%) i positiva svar, årskurs 8

- › ”Skolarbetet gör mig så nyfiken att jag får lust att lära mig mer” (E2) visar på störst spridning i resultat mellan kommunerna i årskurs 8. Det är också den frågan som får i särklass lägst resultat, sett till det gula mellanskiktet, i både årskurs 5 och 8. Att lusten att lära går ner under högstadiet är ingen nyhet. Forskningen visar att sociala relationer både mellan lärare och elev och mellan kamrater är viktiga för elevers kunskapsresultat. Den visar även att läraren har stor möjlighet att påverka hur detta samspel ser ut. Att få eleverna att behålla motivationen i de högre årskurserna är en viktig utmaning för skolan⁵.
- › I årskurs 5 får frågan ”Lärarna i min skola hjälper mig med skolarbetet om jag behöver det” (E5) bäst resultat, tätt följt av ”Jag känner mig trygg i skolan” (E1). Dessa frågor visar även på lägst extremvärde av samtliga frågor i årskurs 5. I årskurs 8 får frågan ”Jag känner mig trygg i skolan” högst resultat sett till mellanskiktet.

Not 5.
Skolverket (2012) ”Högpresterande elever, höga prestationer och undervisningen. En rapport om hur elever uppnår höga resultat och förhållandet mellan begåvning och motivation”.

Det är intressant att elever i årskurs 5 i högre grad upplever att de vet vad de ska kunna. Man skulle kunna anta att eleverna i årskurs 8, med sina betyg, skulle ha en bättre uppfattning av sin kunskapsutveckling än eleverna i årskurs fem.

- › Andra frågor som visar på stor skillnad mellan årskurserna är ”Skolarbetet gör mig så nyfiken att jag får lust att lära mig mer” (E2), ”Lärarna i min skola tar hänsyn till elevernas åsikter” (E3) och ”Jag vet vad jag ska kunna för att nå målen i de olika ämnena” (E4). Det är intressant att elever i årskurs 5 i högre grad upplever att de vet vad de ska kunna. Man skulle kunna anta att eleverna i årskurs 8, med sina betyg, skulle ha en bättre uppfattning av sin kunskapsutveckling än eleverna i årskurs fem.

Hallstahammar och Tranemo toppar ranking

SKL rankar kommunerna efter deras sammanvägda resultat. Fullständig rankinglista med samtliga deltagande kommuner på samtliga frågor finns på www.skl.se/ojgrundskola.

På nästa sida presenterar vi de kommuner som placerar sig på topp-20-listan i årskurs 5 och 8 när det gäller det sammanvägda resultatet.

Hallstahammar toppar rankingen för årskurs 5 och kommunen fanns också på topp-20 listan förra året. Övriga kommuner som fanns på topp-20 även förra året är Jokkmokk, Härjedalen, Nybro och Tranemo. Hallstahammar, Nybro och Tranemo är med på topp-20 för tredje året i följd.

Tranemo toppar rankingen för årskurs 8. Kommuner som har varit med på topp-20 förra året är Kalix, Laxå, Nybro, Skara, Vadstena och Örkelljunga. Dessa kommuner, med undantag för Nybro och Örkelljunga, är med på topp-20 för tredje året i följd.

Att få eleverna att behålla motivationen i de högre årskurserna är en viktig utmaning för skolan.

TABELL 13. Topp-20 sammanvägt resultat på elevernas syn på skolan läsåret 2013/2014

Årskurs 5 Kommun	Andel stämmer helt och hållet och ganska bra	Årskurs 8 Kommun	Andel stämmer helt och hållet och ganska bra
1 Hallstahammar	98	1 Tranemo	93 *
2 Sävsjö	97	2 Nybro	90
3 Tingsryd	96	3 Åsele	90
4 Ovanåker	96	4 Kristinehamn	89 *
5 Nybro	95	5 Mellerud	89
6 Jokkmokk	95 *	6 Malå	89
7 Kristinehamn	95	7 Eslöv	88
8 Smedjebacken	95	8 Färgelanda	88
9 Övertorneå	94	9 Härjedalen	88
10 Ragunda	94 *	10 Kalix	88
11 Färgelanda	94	11 Vadstena	87
12 Söderköping	94	12 Skara	86 *
13 Härjedalen	94	13 Ragunda	85
14 Kalix	94	14 Örskelljunga	85
15 Laholm	94	15 Ovanåker	85
16 Högsby	93 *	16 Borlänge	85 *
17 Bengtsfors	93	17 Laxå	85
18 Tranemo	93	18 Jokkmokk	85 *
19 Lindsberg	93	19 Mariestad	85
20 Skurup	93 *	20 Eda	85

* Svarefrekvens understiger 70 procent av eleverna i kommunen.

SKL:s Analyshandbok

– ett stöd för det systematiska kvalitetsarbetet

De som är ansvariga för skolan måste veta att skolan gör rätt saker. Det får man genom att ha ett ständigt pågående förbättringsarbete. Arbetet behöver vara långsiktigt och hållbart. Det blir det om processen involverar både lärare och elever samt de som styr och leder skolan på olika nivåer. Och om analyser och åtgärder bygger på forskning och beprövad erfarenhet.

För att stödja de huvudmän som behöver utveckla hela eller olika delar av det systematiska kvalitetsarbetet har SKL tagit fram en Analyshandbok. Den kan vara ett stöd, till exempel för de kommuner som får kritik av Skolinspektionen på detta område. I detta kapitel presenteras denna handbok närmare. Handboken har Öppna jämförelser som utgångspunkt, men arbetssättet är allmängiltigt och utgångspunkten kan vara andra resultat än de som presenteras i Öppna jämförelser.

Analyshandboken är en vägledning för att stärka systematiken i kvalitetsarbetet. I handboken finns exempel på hur en huvudman kan följa, analysera och förbättra skolornas kvalitet. Den innehåller också konkreta mallar och tips för att nå en god systematik och göra relevanta analyser.

I handboken finns exempel, mallar och tips för analysarbetet.

KVALITETSSTÖD FÖR FRITIDSHEM

Analyshandboken är ett av de stöd SKL har tagit fram för att stödja kommunerna att stärka kvaliteten i förskola och skola. Under året prövas också ett webbaserat kvalitetsverktyg för förskolan.

För fritidshemmen har SKL nyligen publicerat ett material till stöd för skolhuvudmän (politiker och förvaltning). Materialet är ett komplement till Skolverkets nya allmänna råd. Kvaliteten presenteras i fyra dimensioner – innehåll, process, struktur och resultat – och innehåller såväl presentationer av vad god kvalitet består av som frågor för politiker och förvaltning att ta ställning till. Läs mer på <http://skl.se/download/18.f5c3da514984c1ceec6cb374/1418125598887/Kvalitetsstod-for-fritidshem-web.pdf>.

I detta kapitel går vi igenom några av kvalitetsarbetets utmaningar och hur handboken kan vara en hjälp i att stärka det egna arbetet.

Varför systematiskt kvalitetsarbete?

Ett skäl till att alla huvudmän ska ha ett systematiskt kvalitetsarbete för skolverksamheten är att det står så i lagen. Ett annat skäl är att det är ett effektivt sätt att se till så att alla elever ges möjlighet att lyckas i skolan och att alla skolor ges möjlighet att vara bra skolor. Kommunen är som huvudman ansvarig för att verksamheten håller en hög kvalitet samt för att de skolor som finns i kommunen är likvärdiga.

Det innebär ett ständigt förbättringsarbete. Att hålla en hög och jämn kvalitet är en utmaning för varje enskild kommun. I olika kommuner finns därtill särskilda utmaningar i form av snabbt förändrade elevantal, mottagande av många nyanlända elever, glesbefolkade trakter, ökning av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar etcetera. En kompensatorisk skola betyder att arbetet i skolan både måste anpassas till de elever som finns i kommunen och till de lokala förutsättningarna.

Grunden för att erbjuda en verksamhet med hög kvalitet och nå styrdokumentens mål är att utgå från de egna förutsättningarna: Vilka elever har vi? Vilken personal har vi? Vilka lokaler har vi? Vilka föräldrar har vi? Vilka system har vi? Hur ser skolans omgivande samhälle ut?

Att hålla en hög och ständigt bättre kvalitet handlar om att veta vilka områden man behöver arbeta särskilt med. Och vad det är man behöver göra.

Ett systematiskt kvalitetsarbete är en ständigt pågående förbättringsprocess som innebär:

- › Att se hur verksamheten fungerar.
- › Att analysera varför den fungerar som den gör.
- › Att ta reda på hur den kan förbättras.
- › Att genomföra förbättringarna för att sedan följa upp om resultatet blev det förväntade.

Svårare än så är det inte. Och just så svårt är det.

Det systematiska kvalitetsarbetet ska ske på alla nivåer, på varje avdelning på fritidshemmet, i varje klass, på varje skola och för kommunen som helhet. De övergripande frågorna är desamma, men fokus blir självklart olika beroende på vilken nivå arbetet sker. Att arbetet sker på alla nivåer är huvudmannens ansvar.

Hur det systematiska kvalitetsarbetet går till ser olika ut på olika håll – de centrala momenten är dock desamma. En viktig lärdom av forskningen är att inte ha alltför höga eller breda ambitioner om att allt kan bli bättre på en gång. Istället för att gripa sig an helheten genom att försöka analysera allt, är det bättre att välja korta övergripande uppföljningar och att följa några frågor djupare. Det är bättre att åstadkomma tydliga förbättringar på de mest centrala områdena än att fastna i förbättringsarbetet.⁶

Not 6.

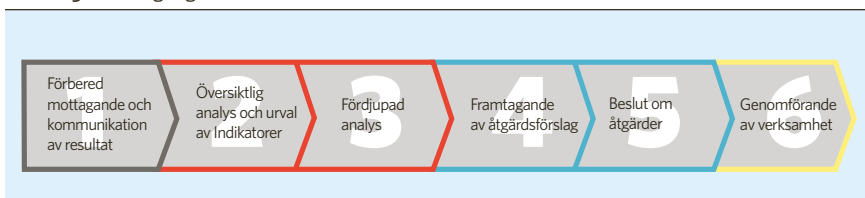
Håkansson, Jan (2013). "Systematiskt kvalitetsarbete i förskola, skola och fritidshem. Strategier och metoder".

Analyshandbokens innehåll

SKL:s Analyshandbok beskriver de olika stegen i kvalitetsarbetet genom bilder och korta kommentarer. I handboken finns även konkreta mallar och hänvisningar till fördjupad läsning. Det finns också länkar till digitala verktyg i form av databaser och utvärderingsverktyg. Arbetsgången beskrivs i sex steg:

Analyshandboken:
skl.se/ojgrundskola

FIGUR 3: Arbetsgång

Dessa steg illustreras ofta som ett utvecklingshjul. Sådana kan se olika ut, men grunderna är desamma. Många som arbetar med skolan känner till Skolverkets kvalitetshjul som är snarlikt och likvärdigt med SKL:s verktyg.

FIGUR 4: SKL:s kvalitetshjul

Analyshandboken hjälper kommunen i det systematiska kvalitetsarbetet.

Öppna jämförelser skickas till landets kommundirektörer en vecka före publicering.

Steg 1: Förberedelse för mottagande och kommunikation av resultat

Hur det går för eleverna i skolan är en fråga som väcker stort intresse i media. När nya resultat presenteras fylls tidningar, radio, TV och bloggar med såväl reportage som debattartiklar som granskar resultaten och ropar efter nya åtgärder. Då gäller det som ansvarig politiker och tjänsteman att hålla huvudet kallt och inte ryckas med av tillfälliga svängningar. Men också att vara väl förberedd.

Öppna jämförelser skickas till landets kommundirektörer en vecka före publicering. Tanken är att de närmast berörda ska hinna få en allmän uppfattning om resultaten för att kunna förbereda de första kommentarerna. Det behövs en beredskap för att bemöta frågor om eventuella negativa resultat. Lika viktigt är att kommunicera positiva resultat. Det skapar motivation hos medarbetarna och stärker den allmänna bilden av verksamheten.

I Analyshandboken presenteras vad politiker och tjänsteman bör tänka på innan resultaten presenteras. Det handlar om att:

- › Planera hur årets resultat ska kommuniceras.
- › Besluta vilka som ska arbeta med analyser och kommunicera resultaten.
- › Se till att det finns olika perspektiv och kompetens i den arbetsgrupp som arbetar med resultat och analyser.
- › Involvera personal som arbetar i skolan.
- › Se till att gruppen har mandat och etablerade avstämningstillfällen med ansvariga chefer/politiker.

Kommunikationen om resultatet av Öppna jämförelser är ett bra tillfälle att berätta om pågående förbättringsarbete.

Steg 2: Översiktlig analys och urval av indikatorer

När resultaten är presenterade börjar arbetet med att försöka förstå vad det är som har gjort att det ser ut som det gör. Utan en sådan kunskap genomförs åtgärder i blindo och det är osäkert om de leder till förbättringar. Väl genomförda analyser är ett första steg till förbättringar och stärker även skollagens skrivning om en undervisning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

I SKL:s Analyshandbok finns två avsnitt. Det ena beskriver den första översiktliga analysen som handlar om att välja ut områden och indikatorer för djupare analyser. Det andra avsnittet ger råd för en sådan djupare analys.

När kommunen väljer vad som ska analyseras djupare handlar det både om vilka indikatorer som utmärker sig och om vilka som är typiska för att beskriva utvecklingen.

Analyshandboken ger vägledning genom att:

- › Visa hur kommunen kan få ökad kunskap genom att jämföra sig med andra kommuner.
- › Belysa vad kommunen bör ta hänsyn till för faktorer vid en analys av sitt resultat.
- › Förklara skillnaden mellan tillfälliga resultat och trender.
- › Dela in indikatorer i verksamhetens resultat och effekter för eleverna, processer eller förutsättningarna för verksamheten.
- › Klarlägga skillnaden mellan faktorer ”inom skolan” och ”utom skolan” och hur detta påverkar vilka åtgärder som bör genomföras.
- › Åskådliggöra hur kommunen säkrar likvärdigheten genom att stärka skolans kompensatoriska förmåga samt stödja utvecklingen så att alla skolor är bra skolor.
- › Presentera stödmaterial för en resursfördelning som tar hänsyn till elevernas socioekonomiska förutsättningar.

Flera av dessa områden är relevanta för såväl den översiktliga som för den fördjupade analysen.

ANALYSERA RÄTT FÖR ÖKAD LIKVÄRDIGHET

Svensk skola har höga ambitioner. Alla skolor ska vara bra och alla elever ska ges möjlighet att lyckas. Det innebär att elevers bakgrund så lite som möjligt ska påverka hur väl de lyckas i skolan. Skolan ska kompensera för sådant utanför skolan som påverkar hur eleverna presterar i skolan. Det ska inte spela någon roll för resultatet vilken skola en elev väljer. Det är därför viktigt att kommunen undersöker om det finns skillnader i resultat mellan enskilda skolor/klasser eller årskurser, och vad detta i så fall beror på. Det är kommunen som är ansvarig för likvärdigheten.

Faktorer som påverkar resultaten finns både i och utanför skolan

Elevernas resultat påverkas både av faktorer inom skolan och utanför skolan. De analyser som kommunen ska göra av skolans resultat bör innehålla båda dessa slags faktorer. I resultatredovisningen i Öppna jämförelser redovisas både de faktiska resultaten och resultat med hänsyn tagen till elevernas bakgrund.

Den statistiskt viktigaste korrelationen finns mellan elevers resultat och deras föräldrars utbildningsnivå. Undervisningens kvalitet varierar dock och det är inom en skola som de största skillnaderna i resultat finns. Det är därför sannolikt att de åtgärder som ska genomföras för att stärka skolans kvalitet på ett eller annat sätt är undervisningsrelaterade.

Skolan ska aktivt arbeta för att kompensera för sådant utanför skolan som påverkar elevernas resultat negativt. Det gäller både föräldrars utbildningsnivå, om eleven har flyttat till Sverige efter skolstart eller har andra socioekonomiska svårigheter som påverkar resultaten i skolan. Åtgärder som genomförs med anledning av en elevs funktionsuppsättning ska genomföras i skolsituationen. Ofta behövs även insatser av andra utanför skoltid. Här blir andra delar av kommunen och ofta även landstingen involverade.

Samverkan med aktörer utanför skolan kan även behövas för allmänna förbättringsåtgärder. Det kan handla om strukturella frågor, demografi, rörlighet, konjunkturpåverkan etc som i sin tur påverkar hur skolan behöver arbeta för att eleverna ska ges förutsättningar att nå målen. En god samverkan mellan kommunens olika ansvarsområden behövs.

Elevernas socioekonomiska bakgrund och påverkan på resultaten

För den kommun som vill genomföra åtgärder på detta område, till exempel genom en ekonomisk fördelning som tar hänsyn till socioekonomiska faktorer, har SKL tagit fram en skrift som ger stöd och vägledning. Skriften belyser hur man kan göra och vad man som kommun bör tänka på när man tar fram och beslutar om en fördelningsmodell som baseras på skillnader i elevgruppernas socioekonomiska sammansättning. Ett exempel på vad man behöver tänka på är att förankra den valda modellen och att följa upp vilka effekter som modellen får. Skriften vänder sig i första hand till tjänstemän som ska utforma en socioekonomisk fördelningsmodell och till förtroendevalda som ska besluta om den.

<http://webbutik.skl.se/sv/artiklar/socioekonomisk-resursfordelning-till-skolor.html>

Steg 3: Fördjupad analys

Den översiktliga analysen visade vilka områden som behövde förbättras. Den fördjupade analysen ska visa vad som behöver göras för att åstadkomma de förbättringar som behövs. Det handlar om att söka orsakssamband så att de åtgärder som genomförs verkligen påverkar det som man vill påverka och inte grundas på ytliga samband som egentligen handlar om något annat.

SKL:s Analyshandbok presenterar hur kommunen kan gå till väga för att hitta de grundläggande orsakerna bakom resultaten. Det handlar om att samla in kompletterande information och om att använda analysverktyg för att söka orsakssamband.

Kompletterande information kan till exempel nås genom att:

- › Kartlägga processer.
- › Intervjua elever, lärare, rektorer och andra berörda.
- › Enkäter.
- › Observationer.
- › Fördjupad/finfördelad statistik.

Tänk på att kartlägga lagom mycket. Det är viktigare att få till ett genomtänkt och systematiskt arbetssätt än att göra allt på en gång.

SKL:s skrift om socioekonomisk resursfördelning ger stöd och exempel på hur man kan fördela resurser som tar hänsyn till elevernas bakgrund.

Steg 4: Framtagande av åtgärdsförslag

Att veta vad som behöver åtgärdas är ett steg på vägen. I vissa sammanhang är det självklart hur uppkomna fel ska åtgärdas. Hade skolan varit en mindre komplex värld hade Analyshandboken kunnat sluta här. Istället krävs en hel del analyser även för att finna rätt åtgärder för att komma till rätta med ett problem. Skolans problem är sällan att det inte genomförs förbättringsåtgärder, utan att de inte alltid kommer åt orsaken och påverkar det man verkligen vill.

Analyshandboken bistår med exempel på hur kommunen hittar relevanta åtgärdsförslag:

- › Använd kontaktytor och nätverk för att ta reda på vad andra gjort.
- › I tabellbilagan till Öppna jämförelser finns "liknande kommuner" där en kommun kan hitta andra kommuner med liknande förutsättningar. Detta går även att hitta i Kolada, till exempel med hjälp av jämföraren (www.kolada.se/?_p=jamforelse).
- › Forskning och andras beprövade erfarenhet är användbara källor.
- › Involvera elever, personal och andra som är mest berörda i skolans verksamhet, både i analysarbetet och i att ta fram åtgärder.
- › Samla och lär av satsningar som redan pågår i kommunen. Förändringar inom socialtjänsten eller brandskyddet kan ha relevans för vad som behöver förändras inom skolan.

Förankra förslag på förbättringsåtgärder på alla nivåer; i skolan, i förvaltningen och med politikerna.

God förankring, kommunikation och långsiktighet är viktigt för att lyckas i ett utvecklingsarbete.

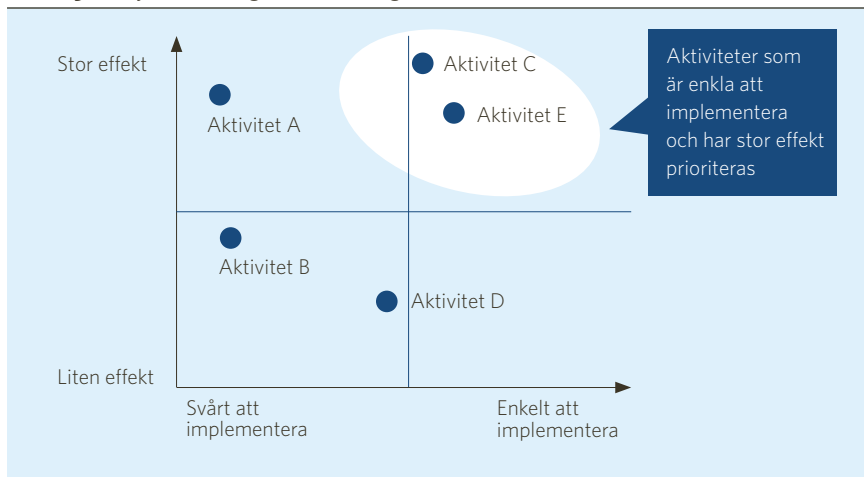
Steg 5: Beslut om åtgärder

Analyshandboken skildrar hur formella beslut som har förankrats väl ökar genomslaget av en åtgärd. En god kommunikation om formella beslut ökar även delaktigheten i genomförandet.

Skolutveckling ska vara långsiktig och strategisk. Huvudmannen ska styra mot ständiga förbättringar, oavsett utgångspunkt. Åtgärdsförslag ska vara realistiska, vilket bland annat betyder att budget och kompetens måste säkerställas genom formella beslut. I valet mellan vilka åtgärder som ska beslutas behöver kommunen värdera såväl den förväntade effekten som hur genomförbar åtgärden är, vilket illustreras i bilden nedan.

Skolutveckling ska vara långsiktig och strategisk.

FIGUR 5: Analys av vilka åtgärder som ska genomföras

Steg 6: Genomförande av verksamhet

När det är dags att genomföra förbättringarna är det viktigt att det finns en realistisk och tydlig plan för arbetet. Många gånger är genomförandefasen den mest utmanande och kräver både beslutsamhet och tålamod. Ett tips i Analyshandboken är till exempel att ta fram en handlingsplan på kort och lång sikt. Många förändringar ger inte effekt på en gång och det är viktigt att kommunicera när de valda åtgärderna förväntas ge resultat. Ha en realistisk tidsplan och låt förändringarna sjunka in innan nästa uppföljning.

Handlingsplanen är ett stöd i planeringen och kan till exempel innehålla:

- › Vilka aktiviteter som ska genomföras.
- › Syftet med aktiviteterna.
- › Fördelning av ansvaret.
- › Tidsplan med mål och delmål.
- › Former för avstämningsmöten.

Fira delmål och framgångar på vägen och kommunicera de positiva resultaten till de som berörs, både specifikt av utvecklingsarbetet och av verksamheten i stort.

När förändringarna och nya arbetssätt är implementerade har kvalitetscirkeln gått hela varvet runt. Men utvecklingsarbetet fortsätter och kommande uppföljningar kommer att visa på nya utmaningar och prioriteringar.

Kommunreportage

Kristianstads kommun har utvecklat ett systematiskt kvalitetsarbete där tydlig uppföljning och stöd till rektorer och lärare går hand i hand. I detta reportage kan du läsa om ett system där nyttan för rektorer och den enskilda skolan är i fokus.

KRISTIANSTAD KOMMUN

Befolkning: 81 826.

Elever, totalt i grundskolan: 7 894.

Kommungrupp: Större städer.

Kunskapsresultat

Elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, andel (%): 75,6 procent.

Elever i årskurs 9 genomsnittligt meritvärde (16 ämnen): 210,9.

Elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram, andel (%): 86,4 procent.

Sammanvägt resultat, placering: 162.

Vid mötet deltog: Fredrik Axelsson (M) – fram till årsskiftet utbildningsnämndens ordförande, numer vice ordförande, Kenth Olsson – utbildningschef, Åsa Melkersson – utvecklingschef, Anna Karlsdotter – utvecklingsstrateg, Anders Rosvall – verksamhetscontroller samt Charlotta Jeppsson – rektor vid Everydys F-5 skola.

I Kristianstad är det rektorerna som äger kvalitetsarbetet

Kenth Olsson, utbildningschef och Fredrik Axelsson (M) utbildningsnämnden i Kristianstad.

På vårt besök i Kristianstad möter vi ett genomtänkt arbetssätt som uppskattas av skolorna. Grunden är en uppföljningsmodell som är enkel, tydlig och flexibel. På förvaltningen finns också spetskompetens som stödjer skolornas pedagogiska utveckling. Hur ser systemet ut? Vilka är framgångsfaktorerna?

KOMMUNENS SYSTEMATISKA KVALITETSARBETE består av två delar. Den första, BUSK, handlar om uppföljning och analys. Den andra, Kärnan, är det kartläggnings- och utvecklingsstöd som den enskilda skolan får av förvaltningens spetskompetens på utvecklingsavdelningen. Båda delarna hänger ihop.

Vi inleder med att fråga efter de viktigaste tankarna bakom det systematiska kvalitetsarbetet.

– Det allra viktigaste är att det är den enskilda skolan som är i fokus. Därför utvecklade vi modellen

”Lärarna är nöjda att äntligen få prata om sin undervisning. Det blir också bra när man strukturerar återkopplingen efter det vi vet är god undervisning.”

tillsammans med våra rektorer och förskolechefer. Rektorn måste se nyttan med det material som tas fram och att det är de egna behoven som står i centrum, säger Åsa Melkersson, utvecklingschef.

Alla runt bordet är eniga om att det behövs en systematik för att kunna förbättra en verksamhet. Det systematiska kvalitetsarbetet BUSK har blivit en framgång hos skolorna.

– Modellen ger stadga i mitt arbete som rektor och en tydlighet gentemot medarbetarna. Jag ritade upp ett stort årshjul som jag satte på väggen i personalrummet så att vi hela tiden såg var vi befann oss. BUSK ger god struktur, men samtidigt tillräcklig flexibilitet för skolornas olika förutsättningar, säger Charlotta Jeppson, rektor.

I modellen finns ett webbaserat stöd för rektorerna så att de lättare kan dokumentera, följa upp och analysera det pedagogiska arbetet på skolan. Utifrån denna analys definierar de vilka utvecklingsområden som skolan ska arbeta med under den närmaste tiden.

Rektorn kan göra nya uppföljningar och analyser när det passar den egna verksamheten. En gång om året samlar förvaltningen in alla skolors analyser för en analys av hela kommunens verksamhet. Denna blir underlag till politikerna för beslut om prioriteringar kommande år.

– När kommunen skulle ta fram en ny modell var man noga med att den måste vara enkel, så att den fungerar överallt och håller långsiktigt. Det måste vara enkelt att förstå hur den ska användas på den egna skolan, enkelt att jämföra mellan olika skolor

och enkelt att se helheten på kommunnivå, säger utvecklingschefen Åsa Melkersson.

LIKA VIKTIGT SOM uppföljning och analys, är de olika former av stöd som skolorna får från förvaltningen. Verksamhetscontroller Anders Roswall och utvecklingsstrategen Anna Karlsdotter ger skolorna stöd när det gäller metod och analys.

– Från början ville skolorna ha hjälp med uppföljningen, men nu handlar stödet mer om diskussion av analysen och vilka insatser man ska göra. Så vi har kommit en bit på rätt väg, säger Anders Roswall.

Utvecklingsavdelningen erbjuder också skolorna anpassat stöd utifrån vad de behöver förbättra. Kommunen har anställt ett antal didaktiker med uppdrag att handleda enskild personal, arbetslag eller en hel skola.

– Den spetskompetens som finns är viktig och uppskattas av lärare och rektorer. Det innebär att skolorna inte lämnas ensamma när uppföljning och analys är gjorda, utan vi finns med hela vägen, säger Anna Karlsdotter.

UTÖVER RESULTATUPPFÖLJNINGEN OCH det anpassade stödet har kommunen påbörjat ett arbete där man systematiskt kartlägger skolornas samlade pedagogiska kompetens – ett arbete som fått namnet Kärnan.

Kärnans kartläggningar, som tar 2–3 veckor på varje skola, genomförs av didaktiker som finns på den centrala förvaltningen. Hittills har förvaltningen hunnit med sju skolor, och tanken är att alla skolor ska få en kartläggning.

– Flera skolor knackar på och är ivriga att vara med. Att vi har fokus på det som händer i klassrummet lockar, säger Åsa Melkersson.

Kommunen har ett nära samarbete med lektor Jan Håkansson vid Institutionen för utbildningsvetenskap vid Linnéuniversitet och kartläggningarna utgår från det som enligt forskning har visat sig utmärka en bra undervisning. Resultatet av kartläggningen presenteras för rektor och all personal och alla på skolan är delaktiga i diskussion och beslut om insatser.

Åsa Melkersson, utvecklingschef, Anders Rosvall, verksamhetscontroller och Anna Karlsdotter, utvecklingsstrateg.

I arbetet med Kärnan observerar ni alla lärare, och talar även med eleverna. Vad tycker lärarna om det?

– De är nöjda att äntligen få prata om sin undervisning. Det blir också bra när man strukturerar återkopplingen efter det vi vet är god undervisning, menar Anna Karlsdotter.

Det nya arbetssättet stöttar kollegialt lärande, att dela med sig med varandra. Ett ökat samarbete mellan lärarna, och det observations- och utvecklingsstöd man har fått från förvaltningen, har lett till att allt fler lärare har fått upp ögonen för hur det egna arbetet påverkar måluppfyllelsen.

Politiskt stöd för processen

Den politiska ledningen i kommunen har ett stort förtroende för förvaltningen och skolorna och menar att deras viktigaste åtagande är att ge förutsättningar och skapa trygghet och långsiktighet för skolan.

Goda relationer behövs i alla led, och i Kristianstad finns det ett förtroende mellan verksamhet och politiker och en medvetenhet om var och ens roll.

Vad är politikernas roll när ni så tydligt sätter de enskilda skolorna i fokus?

– Min roll som politiker är framför allt att driva arbetet framåt. Det sker till exempel genom att fördela resurser utifrån de analyser av utvecklingen som görs och prioritera sådant som förbättrar resultaten. Här har vi prioriterat den centrala stödresursen, säger Fredrik Axelsson, dåvarande ordförande i nämnden. Vi har skolans styrning i fokus både i vanliga nämndsammanträden och vid besök i verksamheterna. Vi har även särskilda uppföljningsdagar för förskolan, fritidshemmen och skolan.

I kommunen poängterar man att den kommunala och den statliga styrningen är delar av samma hel-

het. I verksamhetsplanen uttrycker man detta med en bild där en person håller i både kommunala och nationella måldokument.

– Det är spännande att följa resultatet av arbetet, att se hur lärare och rektorer utvecklas. Systematiken behövs. Den ger oss goda förutsättningar att veta vad vi behöver förstärka och ge extra resurser. Vi ser vilka utvecklingsområden som är gemensamma och i vilka fall det kan behövas särskilda insatser, i vissa skolor, på vissa områden eller i vissa ämnen, säger Kenth Olsson, utbildningschef.

Börja med de som vill och ha tålamod

BUSK och Kärnan är båda långsiktiga verktyg. Det kommer att ta tid att se kommunövergripande resultat.

– Det är viktigt att börja med de som vill, sedan talar resultaten för sig självt och efter ett tag är alla med. Man ska inte lägga 80 procent av sin energi på att få med de 20 procent som känner sig tveksamma, säger utbildningschefen Kenth Olsson.

På den enskilda skolan ser man redan stora förändringar. Slutorden får rektor Charlotta Jeppsson:

”Det är viktigt att börja med de som vill, sedan talar resultaten för sig självt och efter ett tag är alla med.”

– För att få en ökad kvalitet måste jag vara närvarande med all personal och bygga på de styrkor vi har. Både som personer och som organisation. Alla måste se hur det man själv gör påverkar elevernas resultat – det går inte att hela tiden fokusera på elevgruppens olika utmaningar.

– Det är viktigt som rektor att veta nuläget, men det gäller att inte fastna i hinder och utmaningar. Jag letar efter det som är bra och bygger vidare på det. Trygga medarbetare som får stöd vågar utvecklas. Det är viktigt att lyssna, men också att erbjuda alternativa tankesätt och handlingsmönster. Som ledare måste du peka med hela handen och heja på samtidigt.

Sverige i ett internationellt perspektiv

Resultatet från PISA har dominerat debatten om den svenska skolan. I det här avsnittet sätter vi ljus på frågor som: Vad skiljer Sveriges utbildningssystem från andra länders? Vad är styrkor och svagheter i det svenska utbildningssystemet?

Sedan PISA presenterades i december 2013 har Sveriges negativa resultatutveckling varit i fokus. Den dåvarande regeringen gav OECD i uppdrag att analysera det svenska utbildningssystemets styrkor och svagheter. Här redogör vi för de resultat och slutsatser som presenterats hittills. Vi kommenterar även OECD:s analys om vad som skiljer Sverige från de länder som presterar bäst.

Avsnittet inleds dock med att lyfta fram Skolverkets sammanfattande analys av Sveriges resultat i de internationella kunskapsmätningar som vi deltagit i sedan 1990-talet. Eftersom Sverige har varit med i flera olika mätningar, är det intressant att få en samlad bild av vad som hänt inom olika kunskapsområden.

MER OM PISA?

Vill du veta mer om PISA 2012, läs gärna **Öppna jämförelser 2014**. Där diskuterar vi också de olika bilder av kunskapsutvecklingen som ges i PISA vad gäller betygen respektive de nationella proven.

NATIONELLT UPPFÖLJNINGSSYSTEM

SKL tycker att Sverige bör ha ett nationellt uppföljningssystem som kan följa elevernas kunskapsutveckling över tid⁸. Det föreslås även i utredningen ”Utvärdera för utveckling”⁹.

De internationella studierna gör det möjligt att jämföra elevernas resultat över tid.

Grundskolan i internationella kunskapsmätningar

Antalet internationella studier som jämför kunskaper hos elever, har ökat markant de senaste åren. Från år 1995 och framåt har ett 40-tal sådana mätningar genomförts. De har gjorts regelbundet och konstruerats så att de möjliggör trendbeskrivningar över tid.

I juni 2014 publicerade Skolverket en rapport⁷ som sammanfattar resultatet av de internationella mätningarna sedan 1990-talet.

TABELL 14. Översikt över kunskapsmätningar bland elever i grundskoleåldern

Studie	PISA	TIMSS	PIRLS	ICCS	ESLC
Ansvarig organisation	OECD	IEA	IEA	IEA	EU-kommisionen
Population	15-åringar	Åk 4, Åk 8	Åk 4	Åk 8	Åk 9
Kunskapsområde	Läsförståelse*** Matematik Naturvetenskap Problemlösning	Matematik Naturvetenskap	Läsförståelse	Medborgarkunskaper	Två största främmande språken
Periodicitet	3 år	4 år	5 år	7 år	*

* Någon uppföljning är inte planerad/fastställd.

** Endast en ICCS-studie har genomförts. Nästa mätning äger rum 2006.

*** Ett av de tre kunskapsområdena i PISA är s.k. huvudområde i varje mätning. Problemlösningssprovet 2012 har inte getts tidigare.

Not 7.
Skolverket (2014). Grundskolan i internationella kunskapsmätningar – kunskap, skolmiljö och attityder till lärande, Skolverket, rapport 407.

Not 8.
SKL:s skolblogg (2014): <http://skolblogg.sklblogg.se/2014/09/26/skolreformer-bor-goras-stegvis-och-utvarderas/>

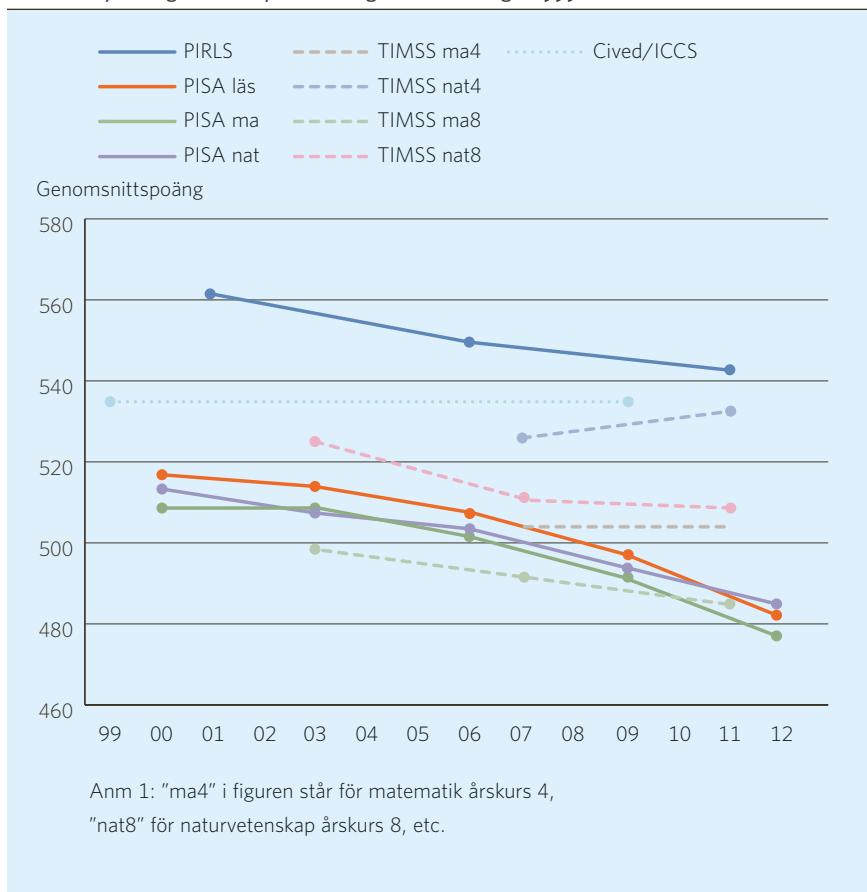
Not 9.
SOU (2014:12) Utvärdera för utveckling: Om utvärdering av skolpolitiska reformer.

Negativ utveckling av kunskapsresultaten

Den samlade bilden är att kunskapsutvecklingen i huvudsak är negativ, särskilt inom läsförmåga och matematik¹⁰. Det finns dock positiva inslag både vad gäller kunskapsresultaten och skolmiljön.

Diagrammet nedan visar kunskapsutvecklingen under 2000-talet i de olika mätningarna. IFAU har i sin rapport "Decentralisering, skolval och fristående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola" visat att resultaten började sjunka tidigare, redan innan 1990-talets reformer.¹¹

DIAGRAM 7. Sveriges kunskapsutveckling i olika mätningar 1999–2012¹²

Anm 1: "ma4" i figuren står för matematik årskurs 4, "nat8" för naturvetenskap årskurs 8, etc.

Not 10.
Mätningarna har gjorts inom de program som går under förkortningarna PISA, TIMSS, PIRLS, TIMSS/ICCS/Cived och ESLC. För mer information om mätningarna se tabell 14.

Not 11.
IFAU rapport (2014:25): "Decentralisering, skolval och fristående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola". Läs gärna SKL:s kommentar på skolbloggen: <http://skolblogg.skolblogg.se/2014/12/15/viktiga-resultat-fran-ifau/>

Not 12.
Skolverket (2014). Grundskolan i internationella kunskapsmätningar – kunskap, skolmiljö och attityder till lärande, Skolverket, rapport 407.

Sammanfattning av de viktigaste slutsatserna i Skolverkets rapport

Läsförmåga

Sjunkande resultat. Sverige ligger under OECD-genomsnittet enligt de senaste mätningarna. Det finns också flera indikationer på sjunkande läslust och läsvanor. Könsskillnaderna i PISA (15-åringar) är påfallande stora och växande, till pojkarnas nackdel.

Matematik

Sjunkande resultat. Sverige ligger under OECD-genomsnittet enligt de senaste mätningarna. De flesta elever tycker inte att det är roligt att lära matematik. Det gäller särskilt de äldre eleverna, samtidigt som motivation och självförtroende paradoxalt nog ligger högt.

Naturvetenskap

Sjunkande resultat. Sverige ligger under OECD-genomsnittet i senaste PISA och i TIMSS för åttondeklassare, men resultaten är något förbättrade och över OECD-genomsnittet för fjärdeklassare i TIMSS. Även i naturvetenskap är intresset för att lära lågt.

Medborgarkunskaper och demokratisk kompetens

Jämförelsevis goda resultat i ICCS 2009. En jämförelse med liknande tidigare undersökning tyder på ett kunskapsresultat minst i nivå med tio år tidigare. Även många av värderingarna som eleverna uttrycker ligger i linje med demokratiska förhållningssätt.

Främmande språk

Svenska elever presterar i topp i engelska i den europeiska studien ESLC 2011. Däremot är resultatet svagt i spanska. Undersökningen är bara gjord en gång.

Problemlösning

Svenska elever presterade strax under genomsnittet i det PISA-prov om problemlösning som gjordes 2012.

Digital kompetens

De relativa resultaten på de digitala PISA-proven i läsförmåga och matematik är bättre än på de motsvarande traditionella penna-och-papper-proven. Det talar för en hyggligt god digital kompetens.

Svenska elever presterar i topp i engelska.

Yngre elever presterar bättre än äldre

Skolverkets analys visar att resultaten jämfört med andra länder under lång tid har varit genomsnittligt bättre bland de yngre eleverna (9–10 år) jämfört med äldre (14–15 år). Ett mönster som syns även idag.

Genomgången tyder också på att engelska, som är ett kunskapsområde där skolan har stöd av elevernas erfarenheter utanför skolan, står sig relativt bättre i internationell jämförelse.

De internationella kunskapsmätningarna visar även på sjunkande likvärdighet. Resultatskillnaderna mellan kommunerna är små, men skillnaderna mellan skolor har ökat de senaste åren.

Andelen elever med utländsk bakgrund i Sverige har ökat, men det bidrar endast marginellt till resultatnedgången. Resultatnedgången mellan 2003 och 2012 för infödda elever, eller elever med svensk bakgrund, är i stort sett lika stor som för elever med utländsk bakgrund.

Synen på skolmiljö

Skolverkets analys av elevernas och skolpersonalens syn på skol- och klassrumsmiljön visar bland annat att svenska elever hör till dem som i minst utsträckning känner sig illa behandlade av kamrater i skolan. Relationen mellan lärare och elever är också mer positiv jämfört med i många andra länder. Skolledare och lärare i Sverige anser däremot oftare att det finns en del problem med disciplinen bland eleverna. Men lärarna anser – intressant nog – i relativt liten utsträckning att detta utgör ett allvarligt problem för lärandet, jämfört med sina kolleger i andra länder. Lärarna i Sverige hör samtidigt till de som har den minst positiva synen på sina arbetsvillkor och sitt yrke. Skolledare i Sverige och i övriga nordiska länder avviker från det internationella mönstret genom att de anger i relativt liten grad att de ägnar sig åt sådana uppgifter som att följa upp undervisningen och elevernas utveckling.

Resultatskillnaderna mellan kommunerna är små, men skillnaderna mellan skolor har ökat de senaste åren.

Att bryta den onda cirkeln

Intervju med Per-Arne Andersson, avdelningschef med ansvar för skolfrågor på SKL.

Hur kommenterar du Skolverkets sammanställning av kunskapsutvecklingen i Sverige?

– Det är ingen tvekan om att vi kan se en negativ utveckling när det gäller kunskapsresultaten. IFAU:s rapport som publicerades innan jul visade också att resultaten började falla redan innan 90-talet. Det finns inga enkla förklaringar, precis lika lite som det finns enkla lösningar. OECD:s analyser visar att Sverige inte behöver stora systemförändringar, utan att vi behöver satsa på att stärka lärarna på olika sätt och utveckla det som händer i klassrummet. Här har ledarskapet stor betydelse. Sedan tror jag tyvärr att debatten om skolan påverkar negativt.

Hur menar du att debatten om skolan påverkar negativt?

– Jag tror att det finns risk att det blir en ond cirkel. Kunskapsresultat som faller följs av en negativ debatt som ger frustrerade lärare som i sin tur innebär sjunkande tillit till skolan, färre vill bli lärare och ytterligare fallande kunskapsresultat. Jag tror faktiskt att det kan påverka skolans utveckling.

Hur ska vi kunna bryta den här onda cirkeln?

– Det är viktigt att inte blunda för resultaten, men vi kan heller inte låta oss nedslås av dem. För att vända utvecklingen måste vi alla bidra till att skapa tillit och lite jädraanamma. Det finns ingen naturlag

Per-Arne Andersson, avdelningschef med ansvar för skolfrågor på SKL.

som säger att det inte går att förändra. Här har huvudmännen en viktig roll. Det finns flera exempel på kommuner som lyft resultaten.

– Vi behöver mer glädje och stolthet i skolan. Det kanske låter som en klyscha, men jag tror att frustrationen och den negativa debatten lägger sig som en våt filt över allt som är bra och som kan inspirera till förändring. Vi behöver alla hjälpas åt att lyfta på den filten.

Högpresterande länder prioriterar lärarlönerna.

OECD om det svenska utbildningssystemet

PISA säger inte allt om svensk skola, men resultaten måste tas på allvar. Därför är det intressant att lyfta de djupanalyser som gjorts. I detta avsnitt kommenterar vi:

- › Den analys som OECD presenterade i februari 2014. Analysen fokuserar särskilt på vad som skiljer Sverige från de länder som presterar bäst i PISA¹³. I samband med presentationen genomfördes en öppen utfrågning i Riksdagen¹⁴.
- › De preliminära slutsatserna av OECD:s granskning av det svenska utbildningssystemet som presenterades på en presskonferens tillsammans med regeringen i december 2014¹⁵. Slutrapporten presenteras i slutet av april 2015.

Analysen och det preliminära resultatet av granskningen ligger i linje med varandra, och därför ger vi en samlad beskrivning av OECD:s bedömningar.

Sverige satsar mycket pengar på skolan – men behöver använda dem klokare

OECD:s analys¹⁶ visar att Sverige tillhör de länder som satsar mest pengar på skolan. Vi lägger till exempel mer resurser än Finland. Analysen visar också att det inte finns några tydliga samband mellan länders resultat och hur mycket pengar man spenderar på skolan. Till exempel lägger Slovakien hälften så mycket pengar och USA betydligt mer pengar per elev än Sverige, samtidigt som alla tre länderna presterar ungefär på samma nivå.

Not 13.
OECD (2014): Resources, Policies and Practices in Sweden's Schooling System: an in-depth analysis of PISA 2012 Results.

Not 14.
Länk till den öppna utfrågningen i Utbildningsutskottet (2014): www.riksdagen.se/sv/Utskott-EU-namnd/Utbildningsutskottet/Oppna-utfragningar/Oppen-utfragning/?did=H1C220140218ou1

Not 15.
Länk till Utbildningsdepartementet (2014): <http://www.regeringen.se/sb/d/19679/a/250950>

Not 16.
OECD (2014): Resources, Policies and Practices in Sweden's Schooling System: an in-depth analysis of PISA 2012 Results.

Rapporten visar att Sverige har mindre klasser i jämförelse med andra länder, samtidigt som vi har relativt låga lärarlöner. Enligt OECD:s analys har de högpresterande länderna ofta prioriterat tvärtom.

Däremot konstaterar rapporten att det är viktigt hur resurserna används och fördelas. Här finns också skillnader mellan Sverige och de länder som presterar bra i PISA. På den öppna utfrågningen i Riksdagen nämnde OECD:s representant, Andreas Schleicher, att Sverige inte behöver säkra mer pengar till skolan, däremot använda dem klokare.

Rapporten visar att Sverige har mindre klasser i jämförelse med andra länder, samtidigt som vi har relativt låga lärarlöner. Enligt OECD:s analys har de högpresterande länderna ofta prioriterat tvärtom. På den öppna utfrågningen menade Schleicher, att om Sverige ska investera mer pengar på skolan, är det mest effektivt att satsa pengar på att stärka lärarnas kvalitet och yrkets attraktivitet genom till exempel fortbildning och högre löner.

Schleicher påpekade dock att det inte handlar om generella lönehöjningar, utan att lönen bör vara differentierad och stimulera till utveckling. Karriärreformen är ett steg i den riktningen.

Likvärdighet – alla skolor måste vara bra skolor

I PISA-enkäterna anger svenska rektorer på skolor i utsatta områden i större utsträckning än övriga rektorer att undervisningen påverkas negativt på grund av bristande resurser. Det gäller både lärarnas kompetens och fysisk infrastruktur, som läromedel, utrustning och datorer. Skolsystem som har en likvärdig fördelning av resurser tenderar att prestera bättre.

På den öppna utfrågningen i Riksdagen var alla eniga om att Sverige behöver kraftsamla på detta område. Flera kommuner använder karriärreformen för att locka de bästa lärarna till de skolor som har tuffast förutsättningar. SKL har också tagit fram ett stöd till huvudmännen om socioekonomisk resursfördelning¹⁷. Under utfrågningen pekade även SKL på att den svenska skolan behöver mer kunskap om hur vi bäst ska använda de resurser som vi lägger på skolan, och lyfte särskilt fram barn i behov av särskilt stöd. För att lyckas med detta behövs det mer än högre lön. SKL tog tillsammans med berörda kommuner fram olika åtgärder som behöver genomföras för att stärka attraktionskraften i skolor i utsatta områden¹⁸. Det handlar till exempel om ledarskapet, att arbeta flera tillsammans, såväl lärare som elevhälsa och andra som arbetar i skolan. Samarbete med universitet och högskolor kan främja en intressant och utvecklande miljö för långsiktigt förbättringsarbete.

I OECD:s granskning av det svenska utbildningssystemet handlar en av de preliminära slutsatserna just om att Sverige behöver förbättra likvärdigheten i systemet. På skolnivå handlar det enligt OECD om höga förväntningar, tidiga insatser och formativ bedömning.

Lärarna – ökad kvalitet i undervisningen

Fortbildning och högre löner för lärare nämndes ovan som väl investerade pengar för att utveckla skolan. De preliminära slutsatserna av OECD:s granskning av utbildningssystemet lägger också stor vikt vid behovet av att öka kvaliteten i undervisningen. Det handlar bland annat om behovet av en långsiktig strategi för kompetensförsörjning och fortbildning. I slutrapporten, som enligt tidsplanen ska komma i slutet av april, väntas resonemang och tydligare rekommendationer inom detta område.

Not 17.

SKL (2014): Socioekonomisk resursfördelning till skolor – så kan kommunen göra. Länk till rapporten: <http://webbutik.skl.se/sv/artiklar/socioekonomisk-resursfordelning-till-skolor.html>

Not 18.

SKL (2013): Inramning och utformning av karriärtjänster i utanförskapsområden.

Skolforskningsinstitutet får ordet

Intervju Mats Miljand, utvecklingsstrateg, Skolforskningsinstitutet.

OECD har presenterat preliminära resultat från sin granskning av det svenska skolsystemet. Vilken roll kan Skolforskningsinstitutet ha när det gäller att stödja den utveckling som OECD visar?

– OECD:s utvärderingsteam understryker i sin preliminära återrapportering att Sverige behöver ge lärarna bättre förutsättningar att utveckla undervisning och lärande. Det stämmer väl överens med institutets övergripande uppgift att bidra till att de verksamma inom skolväsendet ges goda förutsättningar att planera, genomföra och utvärdera undervisningen, med stöd av vetenskapligt underbyggda metoder och arbetssätt.

I Öppna jämförelser lyfter vi fram skolresultaten för att synliggöra utvecklingsområden. Hur kan Skolforskningsinstitutets arbete komma att påverka elevernas måloppfyllelse? Kommer man att kunna se direkta sådana resultat av ert arbete, och i så fall hur?

– Det ligger i sakens natur att det kommer att ta tid innan man kommer att se resultat av institutets arbete, i alla fall om man med resultat menar mätbara förbättringar av elevernas kunskaper. Det tar tid att göra kunskapssammanställningar av det slag som Skolforskningsinstitutet fått i uppdrag att göra. Även det vi kallar kunskapsdelning tar tid, dvs. att göra forskningsresultat tillgängliga och att sprida dem. Slutligen tar det tid för dem att få genomslag i verksamheten.

– Om man däremot med resultat menar att Skolforskningsinstitutet kommer att göra skillnad i vad som diskuteras i och om skolan, kommer betydelsen av institutet att märkas långt tidigare. Vi kan redan

nu se ett stigande intresse inom lärarprofessionen för forskning och forskningsanvändning.

Vad kan man på lång sikt göra för att bygga ett hållbart system för forskningsanvändning?

– Lärarna måste få rätt förutsättningar att kunna omvandla resultaten till god undervisning. Forskning och forskningsanvändning visar att praktisk verksamhet inte är någon enkel process. Lärare behöver tid för att ta del av forskningen och att gemensamt reflektera över hur den ska kunna omsättas i en faktisk undervisningssituation.

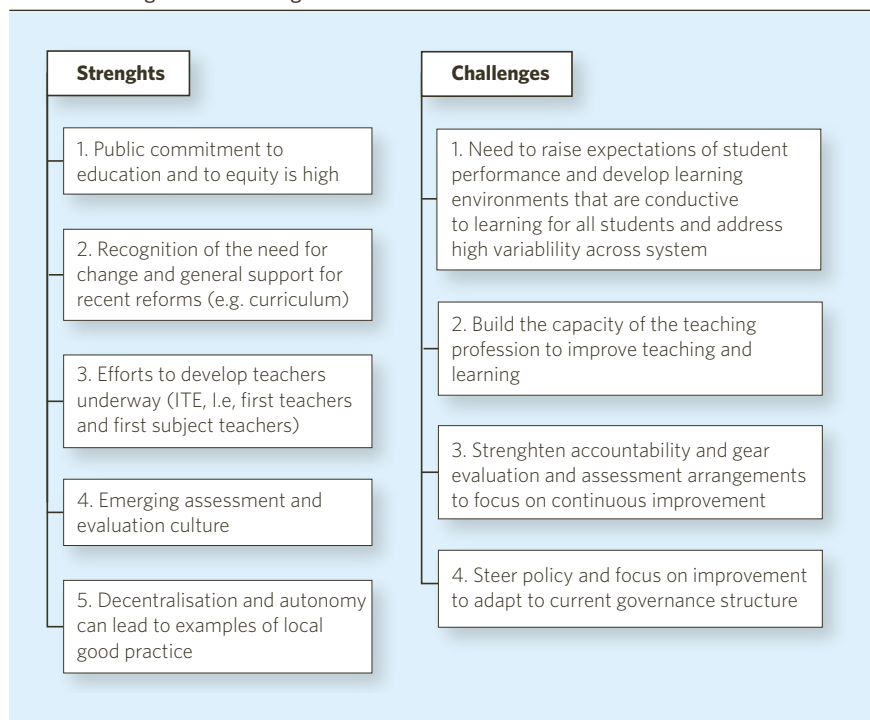
– För att få igång en lokal FoU-verksamhet kan det även behövas stöd utifrån. Skolforskningsinstitutet är beroende av att ett stort antal aktörer – skolhuvudmän, skolmyndigheter, lärarutbildningar, forskare m.fl. – samverkar för att bygga ett långsiktigt hållbart system för forskningsanvändning. Institutet kommer med andra ord att vara en av många aktörer i detta sammanhang.

SKOLFORSKNINGSINSTITUTET

Startade i januari 2015 och har i dag 12 anställda. Experter och referensgrupper knyts till särskilda projekt. Skolforskningsinstitutets uppdrag är att bidra till att de verksamma inom skolväsendet får goda förutsättningar att planera, genomföra och utvärdera undervisningen med stöd av vetenskapligt underbyggda metoder och arbetssätt. Detta görs bland annat genom att ta fram och sprida systematiska sammanställningar av forskningsresultat. Skolforskningsinstitutet kommer även att genom utlysning fördela medel för praktisk forskning inom de områden där relevant sådan forskning saknas. Läs mer på www.skol.fi.se.

OECD:s preliminära slutsatser av Sveriges styrkor och utmaningar

FIGUR 6. Strengths and challenges

Decentralisering är en styrka – men behöver nationellt stöd

OECD:s analys visar att utbildningssystem som bygger på lokal styrning behöver nationellt stöd för att nå bra resultat. Det måste finnas en balans mellan kontroll och stöd för utveckling. Sverige har gått mot mer kontroll.

OECD:s granskning ser decentraliseringen av skolan och svenska skolors jämförelsevis stora självbestämmande som en styrka. OECD menar att vi behöver fokusera på förbättringar inom ramen för nuvarande system. Det handlar framför allt om innehållet i skolan, det som händer i klassrummet. Exempel på det är tidiga insatser för att fånga upp elever som riskerar att inte nå målen och satsningar för att stärka lärarnas kompetens.

OECD:s granskning visar att utvärderingar och bedömningar behöver vara inriktade mot ständig förbättring och utveckling. Det behöver finnas ett långsiktigt nationellt stöd i samband med implementering av reformer och utvecklingsarbete. SKL delar denna slutsats. Exempelvis behöver Skolverkets utvecklingsinsatser i större utsträckning anpassas till huvudmännens behov och bli både mer långsiktiga och flexibla.

Höga förväntningar på alla

I högpresterande länder finns en gemensam kultur av höga förväntningar på alla elever, oavsett bakgrund. Sverige ligger något under OECD-genomsnittet enligt de enkäter som genomförs i samband med PISA¹⁹. Närmare 20 procent av de svenska eleverna går i skolor där rektorerna uppfattar att lärarnas låga förväntningar påverkar eleverna lärande.

Under Riksdagens öppna utfrågning nämnde OECD:s representant Andreas Schleicher de tre viktigaste åtgärderna för att förbättra svensk skola: Satsa på lärarna, använd de bästa lärarna där de behövs mest – och ha höga förväntningar. I OECD:s granskning av Sverige lyfts också höga förväntningar i hela utbildningssystemet som en av utmaningarna.

Satsa på lärarna, använd de bästa lärarna där de behövs mest – och ha höga förväntningar.

Samförstånd och dialog

Vad överraskade er mest? Den intressanta frågan ställde en journalist till OECD-teamet som granskat det svenska utbildningssystemet. Svaret blev ”bristande samförstånd”. OECD-representanten hade inte väntat sig att Sverige – ett land känt för sin kultur av konsensus – skulle visa upp en sådan oenig bild av skolan.

OECD:s experter beskrev bland annat hur de under sina möten i Sverige fått olika svar på frågan om vem som har ansvar för resultaten: eleverna, föräldrarna, rektorerna, kommunerna eller staten.

Frågan om ansvarstagande och samförstånd på alla nivåer är central och SKL delar OECD:s slutsats:

Det behövs en bättre dialog och samarbete mellan stat, profession och huvudmän. Bara tillsammans kan vi förbättra resultaten i skolan.

Not 19.
OECD (2014): Resources, Policies and Practices in Sweden's Schooling System: an in-depth analysis of PISA 2012 Results.

Referenser

IFAU rapport (2014:25): ”Decentralisering, skolval och fristående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola”.

Håkansson, Jan (2013): ”Systematiskt kvalitetsarbete i förskola, skola och fritidshem. Strategier och metoder”.

OECD (2014): ”Resources, Policies and Practices in Sweden’s Schooling System: an in-depth analysis of PISA 2012 Results”.

SKL (2013): ”Inramning och utformning av karriärtjänster i utanförskapsområden”.

SKL (2014): ”Kvalitet i fritidshem”. Länk till rapporten: <http://skl.se/download/18.f5c3da514984c1cec6cb374/1418125598887/Kvalitetsstod-for-fritidshem-web.pdf>.

SKL (2014): ”Socioekonomisk resursfördelning till skolor - så kan kommunen göra”. Länk till rapporten: <http://webbutik.skl.se/sv/artiklar/socioekonomisk-resursfordelning-till-skolor.html>.

SKL:s skolblogg (2014): <http://skolblogg.sklblogg.se/2014/09/26/skolreformer-bor-goras-stegvis-och-utvarderas/>.

SKL:s skolblogg (2014): <http://skolblogg.sklblogg.se/2014/12/15/viktiga-resultat-fran-ifau/>.

Skolverket (2012): ”Högpresterande elever, höga prestationer och undervisningen. En rapport om hur elever uppnår höga resultat och förhållandet mellan begåvning och motivation”.

Skolverket (2014): ”Grundskolan i internationella kunskapsmätningar – kunskap, skolmiljö och attityder till lärande”. Skolverket, rapport 407.

Skolverket (2014): ”Redovisning av uppdrag om elevers behörighet till gymnasieskolans nationella program efter betygsprövning i anslutning till sommarskola”.

SOU (2014:12): ”Utvärdera för utveckling: Om utvärdering av skolpolitiska reformer”.

Utbildningsdepartementet (2014): www.regeringen.se/sb/d/19679/a/250950.

Utbildningsutskottet (2014): www.riksdagen.se/sv/Utskott-EU-namnd/Utbildningsutskottet/Oppna-utfragningar/Oppen-utfragning/?did=H1C220140218oul.

Det här är indikatorerna

I tabellbilagan till Öppna jämförelser – Grundskola 2015 redovisar vi indikatorer för landets 290 kommuner. Tabellbilagan finns i excelformat på www.skl.se/ojgrundskola.

Med utgångspunkt från skolans styrdokument och tillgången till officiell statistik har vi valt ut ett antal indikatorer för att beskriva skolans verksamhet. Vi har utgått från kommunens roll som lägeskommun. Det betyder att även resultat för elever som är folkbokförda i andra kommuner men går i en skola belägen i kommunen ingår i redovisningen. Samtidigt ingår inte resultaten för elever som är folkbokförda i den aktuella kommunen men går i en skola i en annan kommun. Uppgifterna för samtliga kunskapsindikatorer och elevernas syn på skolan och undervisningen avser läsåret 2013/14. Kunskapsresultaten redovisas dels totalt, det vill säga både för kommunala och fristående skolor, dels enbart för kommunala skolor på kommunnivå.

Här följer en förteckning över samtliga indikatorer som finns med i Öppna jämförelser – Grundskola 2015.

[www.skl.se/
ojgrundskola](http://www.skl.se/ojgrundskola)

Kunskapsindikatorer

Slutbetyg

A1-A7 grundar sig på slutbetyget för elever i årskurs 9 läsåret 2013/14.

A1	Elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen.	Andel elever med godkänt betyg i alla ämnen som ingått i elevens utbildning. Andelen beräknas på de elever som fått eller skulle ha fått betyg enligt det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet (elever som saknar godkänt betyg i alla ämnen ingår). Källa Skolverket (Siris).
A2	Elever i årskurs 9. genomsnittligt meritvärde (16 ämnen).	Meritvärdet utgörs av summan av betygsvärdena för de 16 bästa betygen i elevens slutbetyg. Det möjliga maxvärdet för varje enskild elev är 320 poäng. Det genomsnittliga meritvärdet beräknas för de elever som har minst ett godkänt ämne. Betygsstegen omvandlas till värdena E=10, D=12.5, C=15, B=17.5 och A=20. Källa Skolverket (Siris).
A3	Elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram, andel (%).	Antal elever som har avslutat årskurs 9, d.v.s. elever med slutbetyg såväl från det mål och kunskapsrelaterade betygssystemet som andra bedömningssystem. Elever som saknar godkänt betyg i alla ämnen, d.v.s. elever som saknar slutbetyg ingår.
A4	Elever i årskurs 9 som är behöriga till estetiska programmet, andel (%).	För att en elev ska vara behörig till gymnasieskolans nationella program krävs lägst betyget godkänd i ämnena svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik samt:
A5	Elever i årskurs 9 som är behöriga till ekonomi-, humanistiska och samhällsvetarprogrammet, andel (%).	1. Den som väljer att söka till ett yrkesprogram måste ha godkända betyg i ytterligare fem ämnen, det vill säga totalt åtta. För att söka till ett högskoleförberedande program krävs godkända betyg i nio ämnen till, sammanlagt tolv.
A6	Elever i årskurs 9 som är behöriga till naturvetar- och teknikprogrammet, andel (%).	2. För behörighet till estetiskt program är det nio valfria ämnen. 3. För behörighet till ekonomi-, humanistiska- och samhällsvetenskapsprogrammen ska fyra av de nio övriga godkända ämnena vara geografi, historia, samhällskunskap och religionskunskap. 4. För behörighet till naturvetenskaps- och teknikprogrammen ska tre av de nio övriga godkända ämnena vara biologi, fysik och kemi. Andelen beräknas av de som fått eller skulle ha fått betyg enligt det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet (elever som saknar godkänt betyg i alla ämnen ingår). Källa Skolverket (Siris).
A7a	Elever i årskurs 9 betygspoäng i matematik.	Betygspoängen utgörs av ett genomsnitt av betygsvärdena i ämnesbetygen (F=0, E=10, D=12.5, C=15, B=17.5 och A=20). Det möjliga värdet är 0-20 poäng. Den genomsnittliga betygspoängen beräknas för de elever som fått betyg A-F i respektive ämne. Elever som saknade godkänt betyg ingår. Källa Skolverket (Siris) och SCB.
A7b	Elever i årskurs 9 som har fått betyg A-E i matematik, andel (%).	Andel elever som har fått godkänt betyg, A-E av de elever som har fått A-F eller streck (-), dvs underlag saknas. Elever som saknade godkänt betyg ingår. Källa Skolverket (Siris) och SCB.

Betyg årskurs 6, ämnesprov i årskurs 3 och sammanvägt resultat.
Alla uppgifter är från läsåret 2013/14.

A8	Elever i årskurs 6 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, andel (%).	Andel elever med godkänt betyg i alla ämnen som respektive elev enligt uppgift har eller ska ha läst. Andelen beräknas av de elever som fått eller skulle ha fått betyg, d.v.s. elever med betyg A-F, streck eller anpassad studiegång. Källa: Skolverket (Siris).																					
A9a	Elever i årskurs 3 som deltagit i alla delprov och som klarat alla delprov för ämnesprovet i matematik, andel (%).	Andel elever som uppnått kravnivån i matematik respektive svenska ämnesprov av totalt antal elever i årskurs 3 som genomfört eller inte genomfört ämnesproven i åk 3. Källa: Kolada.																					
A9b	Elever i årskurs 3 som deltagit i alla delprov och som klarat alla delprov för ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk, andel (%).																						
A10	Sammanvägt resultat.	<table border="1"> <tr> <td>A1</td> <td>Elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen.</td> <td>0,15</td> </tr> <tr> <td>A1</td> <td>Elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, avvikelse från modellberäknat värde.</td> <td>0,15</td> </tr> <tr> <td>A2</td> <td>Elever i årskurs 9 genomsnittligt meritvärde (16 ämnen).</td> <td>0,15</td> </tr> <tr> <td>A2</td> <td>Elever i årskurs 9 genomsnittligt meritvärde (16 ämnen), avvikelse från modellberäknat värde.</td> <td>0,15</td> </tr> <tr> <td>A3</td> <td>Elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram.</td> <td>0,15</td> </tr> <tr> <td>A6</td> <td>Elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram, avvikelse från modellberäknat värde.</td> <td>0,15</td> </tr> <tr> <td>A8</td> <td>Elever i årskurs 6 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen.</td> <td>0,10</td> </tr> </table> <p>Källa: SCB och SKL.</p>	A1	Elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen.	0,15	A1	Elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, avvikelse från modellberäknat värde.	0,15	A2	Elever i årskurs 9 genomsnittligt meritvärde (16 ämnen).	0,15	A2	Elever i årskurs 9 genomsnittligt meritvärde (16 ämnen), avvikelse från modellberäknat värde.	0,15	A3	Elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram.	0,15	A6	Elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram, avvikelse från modellberäknat värde.	0,15	A8	Elever i årskurs 6 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen.	0,10
A1	Elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen.	0,15																					
A1	Elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, avvikelse från modellberäknat värde.	0,15																					
A2	Elever i årskurs 9 genomsnittligt meritvärde (16 ämnen).	0,15																					
A2	Elever i årskurs 9 genomsnittligt meritvärde (16 ämnen), avvikelse från modellberäknat värde.	0,15																					
A3	Elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram.	0,15																					
A6	Elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram, avvikelse från modellberäknat värde.	0,15																					
A8	Elever i årskurs 6 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen.	0,10																					

Sammanvägda resultatet (A10)

Det sammanvägda resultatet syftar till att ge en samlad bild över hur väl kommunen lyckas med sitt kunskapsuppdrag. I utvecklingsarbetet av Öppna jämförelser grundskola har vissa ändringar beträffande innehåll och viktning av det sammanvägda resultat gjorts. Det innebär att jämförelser med förra årets sammanvägda resultat skall göras med försiktighet.

Vi har standardiserat samtliga indikatorer som ingår i det sammanvägda resultatet. På så sätt är de jämförbara med varandra. Detta innebär att kommunens värde för respektive indikator gjorts om till ett värde mellan 0 och 100 beroende på hur högt värde kommunen har i jämförelse med alla andra kommuner. Den kommun som har det högsta värdet för respektive indikator tilldelas värdet 100 och den som har det lägsta värdet får 0.

Värdena har sedan viktats vilket innebär att vissa indikatorer tillmäts större betydelse än andra. Exempelvis anser vi att indikatorn *A1. Elever i årskurs*

9 som har uppnått kunskapskraven i alla ämnen har annan betydelse än A8. Elever i årskurs 6 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen. Vilka vikter som tilldelas en viss indikator kan alltid diskuteras och självklart leder en större förändring av vikterna till att resultaten förändras. Betyg i årskurs 6 har för första gången presenterats av Skolverket som samlat resultatmått, vilket gör det möjligt för oss att använda dem i beräkningen av det sammanvägda resultatet. Eftersom betygen i årskurs 6 inte är slutbetyg har vi valt att vikta denna indikator något lägre.

Större hänsyn tas till olika socioekonomiska förutsättningar jämfört med tidigare år då SALSA ingick i det sammanvägda resultatet. I Öppna jämförelser – Grundskola 2013 viktades det modellberäknade värdet, motsvarande SALSA, totalt 25 procent. I årets rapport viktas det nya modellberäknade värdet totalt 45 procent.

Ekonomiindikatorer

B1	Nettokostnaden per elev i årskurs 1-9.	Nettokostnad per elev: Kommunens samtliga kostnader för grundskola minus intäkter utslaget per elev som är folkbokförd i kommunen. Den nettokostnad som vi redovisar är för året 2013. Källa: SCB.
	Lokalkostnad per elev i årskurs 1-9.	Lokalkostnad per elev: Kommunens kostnad för externa lokalyror, interna lokalkostnader och kalkylerade kapitalkostnader per elev som är folkbokförd i kommunen 2013. Lokalkostnad per elev hos annan huvudman och avdrag för elever från annan kommun har schablonberäknats. Källa: SCB.
	Kostnad för skolskjuts per elev i årskurs 1-9.	Kommunens totalkostnad för skolskjutsar dividerad med antalet elever folkbokförda i kommunen 2013. Källa: SCB.
B2	Standardkostnad per elev i årskurs 1-9.	Standardkostnaden används i kostnadsutjämnningen i det kommunala utjämnningssystemet och är tänkt att spegla den kostnad som kommunen skulle ha givet sin struktur om verksamheten bedrevs med en för riket genomsnittlig ambition och effektivitet. Att jämföra avvikelserna från standardkostnaden kan ge en mer rättvis bild än att jämföra kommunernas nettokostnader då kommunernas struktur eller förutsättningar är väldigt olika. Stora avstånd och spridd bebyggelse i glesbygdskommuner leder exempelvis till högre kostnader för små skolor och skolskjutsar. De strukturella faktorer som beaktas är andelen barn i grundskolan, andelen barn 7-15 år födda utanför Sverige, Norge, Danmark eller något övrigt EU-land samt tillägg/avdrag för merkostnader för skolskjutsar och småskolor. Källa: SCB.
B3	Avvikelse från standardkostnad.	Indikatorn visar hur kommunens faktiska kostnad avviker från dess standardkostnad, den modellberäknade kostnaden enligt ovan. En positiv avvikelse från standardkostnaden innebär att kommunen har en kostnadsnivå som är högre än vad strukturen motiverar, medan en negativ avvikelse innebär att kommunen har en kostnadsnivå som är lägre än vad strukturen motiverar. Källa: SCB.
B4	Effektivitetstal.	Effektivitetstalet baseras på det sammanvägda resultatet och avviken från standardkostnaden. Källa: SCB och SKL.

Så här beräknar vi effektivitetstalet (B4)

För att få en bild av kommunernas effektivitet har vi kompletterat det sammanvägda resultatet med ett effektivitetstal. Vid framtagandet av effektivitetstalet har kommunens sammanvägda resultat vägts ihop med kommunens kostnad i form av avvikelserna mot standardkostnad. Anledningen till att vi använt avvikelse från standardkostnaden istället för nettokostnaden är för att vi anser att jämförelsen blir mer rättvis om vi tar hänsyn till att kommunerna i Sverige har väldigt olika struktur och förutsättningar.

Även (B4. Avvikelse från standardkostnaden) har standardiserats på samma sätt som beskrivs i avsnittet ovan. Kommunernas procentuella avvikelse har således gjorts om till ett värde mellan 0 och 100 beroende på vilket värde kommunen har i jämförelse med alla andra kommuner. Målsättningen vid framtagandet av effektivitetstalet har varit att resultat och kostnader ska väga jämnt. Indikatorn (B4. Avvikelse från standardkostnaden) väger således i stort sett lika mycket som de totalt sju resultatindikatorerna som ligger till grund för det sammanvägda resultatet.

I likhet med det sammanvägda resultatet ger effektivitetstalen i sig inte direkt information om graden av effektivitet i en kommun. De blir intressanta först när de ställs i relation till andra kommuner. Vi har därför även i detta fall valt att enbart redovisa kommunernas rankingplaceringar.

Personalindikatorer

C1	Lärare med pedagogisk högskoleexamen i grundskola, (%).	Andel lärare i årskurs 1-9, omräknat till heltidstjänster, med lärarexamen, förskolläraryxamen eller fritidspedagogexamen och med utfärdat examensbevis, i kommunala skolor i kommunen. Avser läsår, mätt den 15 oktober. Källa: Skolverket (Siris).
C2	Antal elever per lärare.	Antal elever per lärare i årskurs 1-9 omräknat till heltidstjänster, i kommunala och fristående skolor belägna i kommunen (lägeskommun). Övrig pedagogisk personal (förskollärare, fritidspedagoger och fritidsledare) ingår inte. Avser läsår 2013/14, mätt den 15 oktober. Källa: Skolverket (Siris).
C3	Likvärdig betygssättning.	Andel av kommunens elever i årskurs 9 som fick ett högre respektive lägre slutbetyg än provbetyg i ämnena matematik, engelska och svenska vårterminen 2014. Källa: Skolverket (Siris).

Bakgrundsfaktorer

Folkmängd.	Total folkmängd den 31 december 2014. Källa: SCB.
Antal elever i årskurs 1-9.	Uppgifterna avser oktober 2013: Källa Skolverket (SIRIS).
Tätortsgrad.	Andel av kommunens totala invånare som bor i tätort i förhållande till kommunens totala folkmängd 2010. Som tätbebyggt område räknas alla hussamlingar med minst 200 invånare, såvida avståndet mellan husen normalt inte överstiger 200 meter. Källa: SCB.
Skattesats.	
Total skattesats.	Total: Den totala skattesatsen i procent som löntagaren betalar till kommunen och landstinget 2015. Källa: SCB.
Kommunal skattesats.	Kommunal: Den totala skattesatsen i procent som löntagaren betalar till kommunen 2015. Källa: SCB.
Mediannettoinkomst.	Medelnettoinkomst för kvinnor och män 20 år och äldre 2013. Nettoinkomsten består av summan av alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar. Källa: SCB.
Kommungrupp.	2011 års kommungruppsindelning enligt SKL <ol style="list-style-type: none"> 1. Storstäder 2. Förortskommuner tillorstäder 3. Större städer 4. Förortskommuner till större städer 5. Pendlingskommuner 6. Turism- och besöksnäringkommuner 7. Varuproducerande kommuner 8. Glesbygdskommuner 9. Kommuner i tätbefolkad region 10. Kommuner i glesbefolkad region <p>För mer information om kommungruppsindelningen, www.skl.se/4.5e95253d14642b207ee86bff.html</p>
Liknande kommuner.	De fyra kommuner som är mest lik "fokuskommunen" efter sammanvägning av de fyra bakgrundsvariablerna SALSA, folkmängd, standardkostnad och mediannettoinkomst. Listan baseras på Öppna jämförelser – Grundskola 2010.

BILAGA 2

Sammanvägt resultat

Kommun	Rank	
	Samtliga	Kommunala
Ale	275	276
Alingsås	43	61
Alvesta	152	147
Aneby	33	18
Arboga	71	68
Arjeplog	106	101
Arvidsjaur	277	274
Arvika	125	141
Askersund	212	197
Avesta	273	271
Bengtstors	231	232
Berg	171	162
Bjurholm	22	19
Bjuv	62	77
Boden	35	39
Bollebygd	145	132
Bollnäs	202	284
Borgholm	70	66
Borlänge	220	207
Borås	81	99
Botkyrka	222	235
Boxholm	243	239
Bromölla	157	143
Bräcke	142	133
Burlöv	183	165
Båstad	19	17
Dals-Ed	87	81
Danderyd	12	9
Degerfors	262	255
Dorotea	39	35
Eda	42	41
Ekerö	20	25
Eksjö	251	199
Emmaboda	264	262
Enköping	151	149
Eskilstuna	120	210
Eslöv	122	112

Kommun	Rank	
	Samtliga	Kommunala
Essunga	49	44
Fagersta	229	248
Falkenberg	136	170
Falköping	268	263
Falun	169	150
Filipstad	64	64
Finspång	198	192
Flen	266	264
Forshaga	179	166
Färgelanda	230	225
Gagnef	37	31
Gislaved	226	224
Gnesta	119	103
Gnosjö	103	111
Gotland	118	116
Grums	127	121
Grästorp	115	106
Gullspång	278	277
Gällivare	29	28
Gävle	166	203
Göteborg	178	215
Götene	99	93
Habo	82	80
Hagfors	211	200
Hallsberg	201	188
Hallstahammar	121	115
Halmstad	60	57
Hammarö	10	11
Haninge	186	201
Haparanda	263	257
Heby	116	109
Hedemora	34	32
Helsingborg	94	110
Herrljunga	134	119
Hjo	61	56
Hofors	255	249
Huddinge	46	50

Kommun	Rank	
	Samtliga	Kommunala
Hudiksvall	224	222
Hultsfred	126	87
Hylte	27	34
Håbo	110	180
Hällefors	272	273
Härjedalen	172	159
Härnösand	155	154
Härryda	21	36
Hässleholm	204	191
Höganäs	38	33
Högsby	168	153
Hörby	214	227
Höör	160	163
Jokkmokk	89	91
Järfälla	141	196
Jönköping	181	176
Kalix	92	88
Kalmar	109	107
Karlsborg	57	48
Karlshamn	185	181
Karlskoga	233	226
Karlskrona	159	177
Karlstad	104	145
Katrineholm	274	267
Kil	244	240
Kinda	84	82
Kiruna	221	236
Klippan	218	223
Knivsta	65	60
Kramfors	135	125
Kristianstad	162	158
Kristinehamn	189	174
Krokom	144	134
Kumla	188	172
Kungsbacka	36	37
Kungsör	282	279
Kungälv	88	100
Kävlinge	58	58
Köping	140	130
Laholm	54	55
Landskrona	117	146
Laxå	200	187
Lekeberg	153	140
Leksand	105	117
Lerum	93	95
Lessebo	154	139

Kommun	Rank	
	Samtliga	Kommunala
Lidingö	3	3
Lidköping	85	83
Lilla Edet	254	258
Lindesberg	281	278
Linköping	132	137
Ljungby	23	23
Ljusdal	175	218
Ljusnarsberg	290	290
Lomma	16	12
Ludvika	259	252
Luleå	30	29
Lund	51	62
Lycksele	114	105
Lysekil	207	193
Malmö	239	247
Malung-Sälen	2	2
Malå	53	47
Mariestad	107	151
Mark	133	97
Markaryd	167	152
Mellerud	148	136
Mjölby	271	270
Mora	257	251
Motala	203	219
Mullsjö	41	42
Munkedal	228	228
Munkfors	283	282
Mölnadal	102	94
Mönsterås	270	269
Mörbylånga	26	26
Nacka	8	21
Nora	177	171
Norberg	182	179
Nordanstig	258	254
Nordmaling	248	245
Norrköping	208	237
Norrtälje	131	120
Norsjö	95	118
Nybro	67	71
Nykvarn	7	5
Nyköping	150	167
Nynäshamn	139	127
Nässjö	232	229
Ockelbo	4	7
Olofström	86	86
Orsa	267	261

Kommun	Rank	
	Samtliga	Kommunala
Orust	197	189
Osby	253	250
Oskarshamn	170	160
Ovanåker	269	272
Oxelösund	250	244
Pajala	252	246
Partille	48	53
Perstorp	176	169
Piteå	18	16
Ragunda	279	275
Robertsfors	285	285
Ronneby	146	122
Rättvik	6	4
Sala	161	144
Salem	72	73
Sandviken	276	268
Sigtuna	47	78
Simrishamn	76	92
Sjöbo	238	233
Skara	128	131
Skellefteå	158	155
Skinnskatteberg	66	63
Skurup	59	45
Skövde	143	129
Smedjebacken	261	256
Sollefteå	236	234
Sollentuna	15	15
Solna	83	46
Sorsele	287	287
Sotenäs	13	13
Staffanstorps	191	157
Stenungsund	129	123
Stockholm	98	96
Storfors	90	54
Storuman	205	190
Strängnäs	77	168
Strömstad	5	6
Strömsund	96	90
Sundbyberg	101	164
Sundsvall	241	281
Sunne	219	212
Surahammar	199	183
Svalöv	260	185
Svedala	124	114
Svenljunga	215	209
Säffle	173	161

Kommun	Rank	
	Samtliga	Kommunala
Säter	245	243
Sävsjö	68	65
Söderhamn	174	156
Söderköping	225	186
Södertälje	164	198
Sölvesborg	180	173
Tanum	25	22
Tibro	289	289
Tidaholm	192	178
Tierp	284	283
Timrå	286	286
Tingsryd	246	266
Tjörn	28	24
Tomelilla	280	280
Torsby	227	220
Torsås	147	148
Tranemo	242	238
Tranås	190	175
Trelleborg	52	74
Trollhättan	193	213
Trosa	137	124
Tyresö	113	89
Täby	17	30
Töreboda	209	195
Uddevalla	196	206
Ulricehamn	223	221
Umeå	91	102
Upplands Väsby	206	259
Upplands-Bro	31	27
Uppsala	50	67
Uppvidinge	14	14
Vadstena	73	69
Vaggeryd	195	184
Valdemarsvik	265	260
Vallentuna	75	113
Vansbro	249	241
Vara	112	104
Varberg	74	72
Vaxholm	55	49
Vellinge	1	1
Vetlanda	194	182
Vilhelmina	217	142
Vimmerby	213	204
Vindeln	247	242
Vingåker	288	288
Vårgårda	79	76

Kommun	Rank	
	Samtliga	Kommunala
Vänersborg	187	211
Vännäs	234	231
Värmdö	24	38
Värnamo	56	52
Västervik	123	98
Västerås	165	202
Växjö	108	128
Ydre	63	59
Ystad	32	40
Åmål	156	138
Ånge	184	194
Åre	216	208
Årjäng	78	85
Åsele	138	126
Åstorp	149	70
Åtvidaberg	237	230
Älmhult	235	216
Älvdalen	80	75
Älvkarleby	240	265
Älvsbyn	44	43
Ängelholm	45	51
Öckerö	11	10
Ödeshög	9	8
Örebro	163	205
Örkelljunga	40	20
Örnsköldsvik	97	79
Östersund	100	84
Österåker	130	135
Östhammar	111	108
Östra Göinge	210	214
Överkalix	69	217
Övertorneå	256	253

Öppna jämförelser – Grundskola 2015

Öppna jämförelser – Grundskola 2015 är Sveriges Kommuner och Landstings (SKL) nionde jämförelse av resultat- och resursindikatorer på kommunnivå. Uppgifterna i rapporten gäller för läsåret 2013/14. Syftet är att vara ett stöd och väcka idéer om hur kommuner utifrån ett styrnings- och ledningsperspektiv kan förbättra resultaten i skolan.

Rapporten innehåller flera nyheter. I det sammanvägda resultatet vägs de socioekonomiska förutsättningarna in i en högre grad än tidigare. Det sammanvägda resultatet går även att ta fram för kommunala skolor. Temat i årets rapport är den Analyshandbok som SKL har tagit fram som stöd för kommunen i arbetet med det systematiska kvalitetsarbetet. Handboken, som är i form av en powerpoint-presentation, utgår från de resultat som presenteras i Öppna jämförelser, men arbetssättet är allmängiltigt och går att använda med andra resultat som utgångspunkt.

I två reportage lyfter vi fram kommuner med fokus på deras kvalitetsarbete. Rapporten innehåller även resultaten på Elevenkäten där cirka 100 000 elever i årskurs 5 och 8 ger sin syn på skolan. I den internationella utblicken lyfter vi fram OECD:s granskning av Sveriges utbildningssystem och vårt samlade resultat i internationella kunskapsmätningar över tid.

Tabellbilagan till rapporten innehåller resultat för alla landets 290 kommuner. Bilagan finns i excelformat på webben, www.skl.se/ojgrundskola.